

גגד לנחת שבת ושני וחמישי

ויהי בשלח

תפסיר רס"ג

וַיְהִי בַשִּׁלַח פְּרַעֲהַ אֶת־
הָעָם וְלֹא־נָחַם אֱלֹהִים
דָּרָךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי
קָרֹב הוּא כִּי אָמַר
אֱלֹהִים פֶּן־יִנָּחֵם הָעָם
בְּרֹאֲתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ

יז) פכאן למא אטלק פרעון אלקום. אן אללה למ יסיירהם טריק בלד פלסטין. לאנה קריב. לאן אללה קאל. פלא ינדם אלקום. אדיא ראו אלחרב פירגעו אלי מצר: יח) פאדארקם אללה. טריק אלבר אלי בתר אלקלזם. ומתעביין. צעדו בני אסראיל מן בלד מצר:

מִצְרַיִמָּה: וַהֲוָה. כַּד שִׁלַח פְּרַעֲהַ ית עמא. וְלֹא דִבְרַנּוּן יִי. אֹרַח
אַרְעֵ פְּלִשְׁתֵּי אֵי. אַרְי קָרִיבָא הִיא. אַרְי אָמַר יִי. דְלִמָּא יִזְוַעוּן עִמָּא.
בְּמַחְזִיחֻן קָרְבָּא וַיִּתְּבוּן לְמִצְרַיִם: וַיִּסַּב אֱלֹהִים |
אֶת־הָעָם דָּרָךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וְאַסְחַר יִי ית עמא. אֹרַח
מִדְּבָרָא לְיַמָּא דְסוּף. וּמִזְרִינְךָ סְלִיקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְעָא דְמִצְרַיִם:

רס"י

הוא לשון אגם שגדלים בו קנים, כמו (שמות 3 ג) ותשם בסוף, (ישעי 50) קנה וסוף קמלו: וחמשים. אין חמושים אלא מזינים. לפי שהסבן במדבר גרם להם שעלו חמושים שאלו הסיבן דרך ישוב לא היו מחמשים להם כל מה שצריכין, אלא באדם שעובר ממקום למקום ויבדעתו לקנות שם מה שיצטרף, אבל כשהוא פורש למדבר צריך לזמן לו כל הצרף, ומקרא זה לא נכתב כי אם לשבר את האזן, שלא תתמה במלחמת עמלק ובמלחמות סיוון ועוג ומדין, מהיכן היו להם כלי זין שהפום ישראל בהרב. וכן הוא אומר (יחזק 6 יד) ואתם תעברו חמשים. וכן תרגם אנקלוס מזרזין, כמו וירק את

ויהי בשלח פרעה וגוי ולא נחם. ולא נהגם, כמו (שמות 33 לד) לך נחה את העם, (משלי 1 כז) בהתהלךך תנחה אותך: כי קרוב הוא. ונחם לשוב באותו הדרך למצרים. ומדרשי אגדה יש הרבה: בראתם מלחמה. כגון מלחמת (צמדני יד מס) וירד העמלקי והכנעני וגוי. אם הלכו דרך ישר היו חוזרים, ומה אם כשהקיפם דרך מעקם אמרו (צמדני יז ז) נתנה ראש ונשובה מצרימה, אם הוליכם בפשוטה על אחת כמה וכמה: פן ינחם. ויחשבו מחשבה על שיצאו ויתנו לב לשוב: יח ויסב. הסבם מן הדרך הפשוטה לדרך העקומה: ים סוף. כמו לים סוף. וסוף

תפסיר רס"ג

וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-עֲצֻמוֹת
 יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבִּיעַ
 הַשְּׁבִיעִי אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים
 אֶתְכֶם וְהִעֲלִיתֶם אֶת-
 עֲצַמֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם: וְאָסִיק

(ט) פֶּקֶד מוֹסִי. עֲצָמִים יוֹסֵף מֵעַד. לֵאמֹר כִּי אֶחָלֵף בְּנֵי אִסְרָאֵל קִאִילָא. אִדְיָא (קרי: אִדְיָ) דְכִרְכְּבִים אֱלֹהִים. פֶּקֶד־עֲדוּ בְעֲצָמֵי מִן הַחַיִּים מֵעַכְשָׁיו: (כ) פֶּקֶד־מֵא רְחֵלוֹ מִן סִפּוֹת. נִזְלוּ פִּי אִיתֶם. פִּי טָרַף אֱלִבְרַיִיָּה: (כא) וְאֱלֹהִים סִאִיר בֵּין יְדֵיהֶם נְהָרָא. בְּעֲמוּד מִן גִּמְאִים

מֹשֶׁה. יָת גְּרַמֵּי יוֹסֵף עִמִּיהָ. אֲרִי אִוְמָאָה
 אִוְמִי. יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימְרֵי. מְדַבֵּר דְּכִיר יִי יִתְכּוֹן. וְתִסְקוֹן יָת גְּרַמֵּי.
 מִכָּא עִמְכוֹן: ב וַיִּסְעוּ מִסֹּפֶת וַיַּחֲנוּ בְּאֶתְם בְּקִצֵּה
 הַמִּדְבָּר: וְנִטְלוּ מִסּוּפּוֹת. וְשָׂרוּ בְּאֶתְם. דְּבִסְטֵר מְדַבְּרָא:
 כֵּא וַיְהִי הַלַּיְלָה לְפָנֵיהֶם יוֹמָם בְּעֲמוּד עֲנָן
 לְנַחְתָּם הַדֶּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעֲמוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם
 לְלַכֵּת יוֹמָם וְלַיְלָה: וַיִּי. מְדַבֵּר קְדָמִיהוֹן בִּימְמָא. בְּעֲמוּדָא
 דְּעֲנָנָא לְדַבְּרוֹתֵהוֹן בְּאוֹרְחָא. וּבְלֵילֵיא. בְּעֲמוּדָא דְאִישְׁתָּא לְאִנְהָרָא

— רס"י —

בְּנֵיכִי (כְּחֹשֶׁשׁ יֵד יֵד) וְנִרְיוּ. דְּבַר אַחַר חֲמוּשִׁים
 אַחַד מִחֲמֹשֶׁה יִצְאוּ וְאַרְבַּעַת חֲלָקִים מִתּוֹ
 בְּשִׁלְשֶׁת יָמֵי אֶפְלָה: יט הַשְּׁבִיעִי הַשְּׁבִיעִי.
 הַשְּׁבִיעִים שׁוֹשְׁבֵיעוּ לְבִנְיָהֶם. וְלָמָּה לֹא
 הַשְּׁבִיעִי אֶת בְּנֵי שִׁשְׁאֹוְהוּ לְאַרְץ כְּנָעַן מִיָּד,
 כִּמּוֹ שֶׁהַשְּׁבִיעִי יַעֲקֹב, אָמַר יוֹסֵף אֲנִי שְׁלִיט
 הַיְיָ בְּמִצְרַיִם וְהָיָה סֶפֶק בְּיָדִי לַעֲשׂוֹת, אֲבָל
 בְּנֵי לֹא יִנְיָחוּם מִצְרַיִם לַעֲשׂוֹת, לְכַף הַשְּׁבִיעִים
 לְכַשְׁיָגְאֵלוֹ וַיִּצְאוּ מִשָּׁם שִׁשְׁאֹוְהוּ: וְהִעֲלִיתֶם
 אֶת עֲצַמֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם. לְאֶחָיו הַשְּׁבִיעִי

בְּנֵי לְמִדְּנוֹ שְׂאֵף עֲצֻמוֹת כָּל הַשְּׁבִיעִים הִעֲלוּ
 עִמָּהֶם, שׁוֹנְאָמֵר אִתְּכֶם: כ וַיִּסְעוּ מִסֹּפֶת.
 בַּיּוֹם הַשְּׁנַיִ שְׁהָרִי בְּרֵאשׁוֹן בָּאוּ מִרְעַמְסֵס
 לְסִפּוֹת: כֵּא לְנַחְתָּם הַדֶּרֶךְ. נְקוּד פִּתְחָא,
 שְׁהוּא כִּמּוֹ לְהַנְחוֹתָם, כִּמּוֹ (דְּזִרִים ס ל) לְ
 לְרֵאוֹתְכֶם בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ בָּהּ, שְׁהוּא כִּמּוֹ
 לְהִרְאוֹתְכֶם, אִף כֵּאן לְהַנְחוֹתְכֶם עַל יְדֵי שְׁלִיחָא.
 וּמִי הוּא הַשְּׁלִיחָא עֲמוּד הָעֲנָן, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
 הוּא בְּכַבּוּדוֹ מוֹלִיכֵנוּ לְפָנֵיהֶם. וּמִכָּל מְקוֹם אֶת
 עֲמוּד הָעֲנָן הַכִּין לְהַנְחוֹתְכֶם עַל יְדוֹ, שְׁהָרִי עַל

זֶלֶק הַרְקָדוֹק: כֵּא לְנַחְתָּם. נְקוּד פִּתַח שְׁהוּא כִּמּוֹ לְהַנְחוֹתְכֶם (מְהֵרָא):

תפסיר רס"ג

לידלדם עלי אלטרין. ופי אלליל בעמוד מן נאר ליצי לדם. פיסירו נהאר אלילא: (כב) לא יזול עמוד אלגמאם נהאר. ועמוד אלנאר לילא. מן בין ידי אלקום: יד א) תים כלם אללה מוסי תכלימא: (ב) מר בני אסראיל. אן ירגעון. וינזלון בין ידי פם אלחירות. בין מגדול ובין אלבחר. בין ידי בעל צפון. תיאלה תנזלון עלי אלבחר: ג) חתי יקול פרעון ען

להון למיזל ביממא ובליילא: כב לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה לפני העם: לא עדי. עמודא דעננא ביממא. ואף לא עמודא דאישתא בליילא. מן קדם עמא: פ ספרי בספרי תימן יד וידבר יהוה אל-משה לאמר: ומליל יי עם משה למימר: ד דבר אל-בני

ישראל וישבו ויחנו לפני פי החירת בין מגדול ובין הים לפני בעל צפון נכחו תחנו על-הים: מליל עם בני ישראל. ויתובון. וישרון קדם פום חירתא. בין מגדול ובין ימא. קדם בעיל צפון. לקבליה תשרון על ימא: ג ואמר פרעה לבני ישראל נבכים הם בארץ סגר עליהם המדבר: וימר פרעה על בני ישראל. מעורבלין אנון

רס"י

לפני פי החירת. הוא פיתום, ועכשיו נקרא פי החירות על שם שנעשו בני חורין, והם שני סלעים גבוהים וזקופים, והגיא שביניהם קרוי פי הסלעים: לפני בעל צפון. הוא נשאר מכל אלהי מצרים, כדי להטעותן, שיאמרו קשה יראתן. ועליו פרש איוב (איוב יז כג) משגיא לגוים ויאבדם: ג ואמר פרעה. כשישמע שהם שבים לאחוריהם: לבני ישראל. על בני ישראל. וכן (פסוק יז) ה' ילחם לכם, עליכם, (בראשית כ יג) אמרי לי

ידי עמוד הענן הם הולכים, ועמוד הענן אינו לאורה אלא להורותם הדרך: כב לא ימיש. הקדוש ברוך הוא את עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה. מגיד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, שעד שלא ישקע זה עולה זה: יד ז וישבו. לאחוריהם לצד מצרים היו מקרבין כל יום השלישי כדי להטעות את פרעה שיאמר תועים הם בדרך, כמו שנאמר (פסוק ג) ואמר פרעה לבני ישראל וגו': ויחנו

תפסיר רס"ג

בְּאַרְעָא אֶחָד עֲלִיהוֹן מִדְּבָרָא:

וְחִזְקֹתִי אֶת־לֵב־פַּרְעֹה

וְרַדְף אַחֲרֵיהֶם וְאֶכְבְּדָה

בַּפַּרְעֹה וּבְכָל־חֵילוֹ וַיִּדְעוּ

מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה

וַיַּעֲשׂוּ־בֵן: וְאֶתְקִיף יָת לְבָא דְּפַרְעֹה

וַיִּרְדֹּף בְּתַרְיָהוֹן. וְאֶתְיִקֵּר בַּפַּרְעֹה וּבְכָל

מִשְׁרַתֵּיהֶּ. וַיִּדְעוּן מִצְרָאִי אַרְי אָנָּא יְיָ.

וְעַבְדוּ בֵן: ה' וַיִּגְדַּל לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעַם

וַיִּהְיֶה לְבָב פַּרְעֹה וַעֲבָדוּ אֶל־הָעַם וַיֹּאמְרוּ

מִה־זֹּאת עֲשִׂינוּ כִּי־שַׁלַּחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל

מִעֲבָדָנוּ: וְאֶתְחֹא לְמֶלֶךְ דְּמִצְרַיִם. אַרְי אָזֵל עַמָּא. וְאֶתְהַפִּיךְ.

לְבָא דְּפַרְעֹה וְעַבְדוּהִי בְּעַמָּא. וַאֲמָרוּ מָא דָּא עַבְדָּנָא. אַרְי שַׁלַּחְנָא

— כ"י —

וַיַּעֲשׂוּ בֵן: לְהַגִּיד שְׂבָחֻן שְׁשָׁמְעוּ לְקוֹל מֹשֶׁה, וְלֹא אָמְרוּ הֵיאָךְ נִתְקַרַּב אֶל רֹדְפֵינוּ, אָנוּ צְרִיכִים לְבְרוּחַ, אֲלֵא אָמְרוּ אֵין לָנוּ אֲלֵא דְבָרֵי בֵן עַמְרָם: כִּי־יִגְדַּל לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם. אִיקְטוּרִין שַׁלַּח עַמְדָּם, וּכְיִן שְׁהִיְעוּ לְשַׁלְשֶׁת יָמִים שְׁקָבְעוּ לֵילָךְ וְלָשׁוּב וְרָאוּ שְׁאִינָן חוּזְרִין לְמִצְרַיִם, בָּאוּ וְהִגִּידוּ לְפַרְעֹה בְיוֹם הָרְבִיעִי. בְּחַמִּישִׁי וּבְשִׁשִּׁי רָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם, וְלֵיל שְׁבִיעִי יָרְדוּ לַיָּם, בְּשַׁחְרִית אָמְרוּ שִׁירָה, וְהוּא יוֹם שְׁבִיעִי שַׁלְפָסְתָּ, לְכֵן אָנוּ קוֹרִין הַשִּׁירָה בְיוֹם הַשְׁבִּיעִי: וַיִּהְיֶה. נְהַפֵּךְ מִמַּדָּה שְׁהִיָּה, שְׁהִרֵי אָמַר לָהֶם (שְׁמוֹת יב ל) קוּמוּ צְאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי, וְנִהְפֵּךְ לְבָב עַבְדֵי, שְׁהִרֵי לְשַׁעֲבַר הָיוּ אֹמְרִים לוֹ (שְׁס י ז) עַד מָתַי יִהְיֶה זֶה לָנוּ

אָחִז הוּא. אָמְרֵי עָלֵי: נְבָכִים הֵם. בְּלוֹאִים וּמִשְׁקָעִים וּבְלִטָּה שִׁי"ז, כְּמוֹ (סְכִלִּים פד ז) בְּעַמְק הַבְּכָא, (אִיִּז כח יא) מְבָכִי נְהָרוֹת, (שְׁס לז טו) נְבָכִי יָם. נְבָכִים הֵם בְּלוֹאִים הֵם בְּמִדְבָּר, שְׁאִינָן יוֹדְעִין לְצֹאת מִמֶּנּוּ וּלְהִיכֵן יִלְכוּ: ד וְאֶכְבְּדָה בַּפַּרְעֹה. בְּשַׁהֲקֹדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְנַקֵּם בְּרָשָׁעִים שְׁמוֹ מִתְגַּדֵּל וּמִתְכַּבֵּד. וְכֵן הוּא אֹמֵר (יִחְזַקֵּל לז כז) וְנִשְׁפָּטְתִי אֶתּוֹ וְגו', וְאַחַר כֵּךְ (שְׁס כג) וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדַּשְׁתִּי וְנִוְדַעְתִּי וְגו', וְאֹמֵר (סְכִלִּים טו ז) שְׁמָה שְׁבַר רִשְׁפֵי קִשְׁתִּי, וְאַחַר כֵּךְ (שְׁס פסוק ז) נוֹדַע בִּיהוּדָה אֱלֹהִים, וְאֹמֵר (שְׁס ט יז) נוֹדַע ה' מִשְׁפָּט עֲשֵׂה: בַּפַּרְעֹה וּבְכָל חֵילוֹ. הוּא הִתְחִיל בְּעַבְרָה וּמִמֶּנּוּ הִתְחִילָה הַפְּרָעוּת:

תפסיר רס"ג

(ו) פֶּאֶסְרָג מִרְכָּבָה. וְאֶכֶד' קומה מעה: ז) וְאֶכֶד' סת מאיה' מִרְכָּבָא מִכְּתָרָא. וְסֵאִיר מִרְאֵב אֶלְמִצְרַיִן אֶלְדִּין כְּדֵאֵד. וְקוֹאֵד עֲלֵי גְמִיעֵהֶם: ח) וְשׂוֹדֵד אֶלְלָה. קֶלֶב פֶּרְעוֹן מֶלֶךְ מִצְרַיִם. וְכֶלֶב בְּנֵי אִסְרָאֵל. וְבְנֵי אִסְרָאֵל. כִּי־אֲרָגִין בְּיַד רְפִיעָה: ט) וְכֶלְבוֹהֶם אֶלְמִצְרַיִן. וְלִחְזוֹהֶם נֹאזְלִין

יֵת יִשְׂרָאֵל מִפְּלִחָנָא: וְיֶאֱסֹר
אֶת־רִכְבּוֹ וְאֶת־עֲמוֹ לְקַח
עֲמוֹ: וְטָקִים יֵת רְתִבְיָהּ. וְיֵת עֲמִיה
דְּבַר עֲמִיה: ז) וַיִּקַּח שֵׁש־מֵאוֹת
רֶכֶב בַּחֹר וְכָל רֶכֶב
מִצְרַיִם וְשֵׁשׁ־עַל־כֶּלֶוֹ:
וּדְבַר. שֵׁית מָאָה רְתִבִּין בַּחֲרִין. וְכָל
רְתִבֵי מִצְרָאִי. וְגִבְרִין מִמֶּנּוּ עַל כּוֹלְהוֹן:

ח) וַיַּחְזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרָעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם
וַיִּרְדֹּף אַחֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְאִים
בְּיַד רָמָה: וְתִקִּיף יי. יֵת לְבָא דְפֶרְעָה מִלְּפָא דְמִצְרַיִם. וְרִדֵּף.
בְּתַר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִפְקִין בְּרִישׁ גְּלִי: [ש"י] ט וַיִּרְדֹּפוּ
מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁיִגּוּ אוֹתָם חֲנִים עַל־הַיָּם

— רש"י —

זה היתה בחור: וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם. וְעֲמֵהֶם
כָּל שְׂאֵר הָרֶכֶב וּמֵהֵיכָן הָיוּ הַבְּהֵמוֹת
הַלְלוּ. אִם תֹּאמַר מִשְׁלֵ־מִצְרַיִם, הָרִי נֹאמַר
(שמות ט ו) וַיִּמַּת כָּל מִקְנֵה מִצְרַיִם, וְאִם
תֹּאמַר מִשְׁלֵ־יִשְׂרָאֵל, וְהֵלֵא נֹאמַר (שס י כו)
וְגַם מִקְנֵה יִלָּף עֲמֵנּוּ. מִשְׁלֵ־מִי הָיוּ,
מִן הָיִרָא אֶת דְּבַר ה' (שס ט כ). מִכָּאֵן הָיָה רַבִּי
שִׁמְעוֹן אוֹמֵר כִּשְׁר שְׁבַמְצֵרִים הָרוּג,
טוֹב שְׁבַנְחָשִׁים רְצוּץ אֶת מוֹחוֹ: וְשֵׁשׁ
עַל כֶּלֶוֹ. שְׂרֵי צְבָאוֹת כְּתִרְגוּמוֹ: ח) וַיַּחְזֹק ה'
אֶת לֵב פְּרָעָה. שְׁהִיָּה תוֹלָה אִם
לְרִדוֹף אִם לֹא. וְחֹזֵק אֶת לְבוֹ לְרִדוֹף:
בְּיַד רָמָה. גְּבוּרָה גְבוּרָה וּמְפָרְסָמַת:

לְמוֹקֵשׁ, וְעֲכָשִׁיו נִהְפְּכוּ לְרִדוֹף אַחֲרֵיהֶם
בְּשִׁבִיל מְמוֹנָם שְׁהִשְׁאִילוּם: מִעֲבָדָנּוּ. מִעֲבֹד
אוֹתָנּוּ: וְיֶאֱסֹר אֶת רִכְבּוֹ. הוּא בְּעֲצָמוֹ:
וְאֶת עֲמוֹ לְקַח עֲמוֹ. מִשְׁכֶּם בְּדָבָרִים לְקִינוּ
וְנִטְלוּ מְמוֹנָנּוּ וְשִׁלְחָנוֹם, בּוֹאוּ עֲמֵי וְאֲנִי לֹא
אֶתְנַהֵג עִמָּכֶם כִּשְׂאֵר מְלָכִים, דְּרָף שְׂאֵר
מְלָכִים עֲבָדִיו קוֹדְמִין לוֹ בְּמִלְחָמָה, וְאֲנִי
אֶקְדִּים לְפָנֶיכֶם, שְׁנֹאמַר (פסוק י) וּפְרָעָה
הַקְּרִיב, הַקְּרִיב עֲצָמוֹ וּמָהָר לְפָנֵי חִילוֹתָיו.
דְּרָף שְׂאֵר מְלָכִים לְטוֹל בְּזָה בְּרֵאשׁ כְּמוֹ
שִׁיבְחָר, אֲנִי אֲשׁוּהָ עִמָּכֶם בַּחֲלָק, שְׁנֹאמַר
(שמות טו ט) אֶחֱלַק שְׁלָל: ז) בַּחֹר. נְבַחְרִים,
בַּחֹר לְשׁוֹן יְחִיד כָּל רֶכֶב וְרֶכֶב שְׁבַמְנָן

תפסיר רס"ג

כָּל-סוֹס רֶכֶב פִּרְעֹה וּפָרָשָׁיו

וְחִילוֹ עַל-פִּי הַחִירֹת לְפָנָיו

בְּעַל צִפְּנָיו: וּרְדָפוּ מִצְרָאִי בְּתַרְיֵהוּן.

וְאִדְבִיקוּ יְתֵהוּן כַּד שָׁרֵן עַל יַמָּא. כָּל

סוֹסוֹת רְתָבֵי פִרְעֹה. וּפָרָשׁוּהֵי וּמִשְׁרֵיתֵיהֶּ.

עַל פּוֹס חִירְתָּא. דְּקָדָם בְּעֵיל צִפְּנָיו:

וּפִרְעֹה הֶקְרִיב וַיִּשְׂאוּ בְנֵי-

יִשְׂרָאֵל אֶת-עֵינֵיהֶם וְהִנֵּה

מִצְרַיִם | נֹסַע אַחֲרֵיהֶם

וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעְקוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוָה:

וּפִרְעֹה קָרִיב. וּזְקָפוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת עֵינֵיהוֹן. וְהָא מִצְרָאִי נְטָלִין

בְּתַרְיֵהוּן. וּדְחִילוֹ לַחֲדָא. וּזְעִיקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל קָדָם יְיָ: וַיֹּאמְרוּ

אֶל-מֹשֶׁה הַמַּבְּלִי אֵינֶן-קְבָרִים בְּמִצְרַיִם

לְקַחְתָּנוּ לְמוֹת בַּמִּדְבָּר מֵהַזֹּאת עֲשֵׂיתָ לָנוּ

לְהוֹצִיאֵנוּ מִמִּצְרַיִם: וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה. הַמִּדְּלִית קְבָרִין בְּמִצְרַיִם.

דְּבִרְתָּנָא לְמַמַּת בְּמִדְבָּרָא. מָא דָּא עֲבַדְתָּ לָנָא. לְאַפְקוּתָנָא מִמִּצְרַיִם:

— כ"ט —

תנחומא: וַיִּצְעְקוּ. תפשו אמנות אבותם. באברהם הוא אומר (בראשית י"ז) אֵל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם, בְּיִצְחָק (ש"ס כ"ז סג) לְשׁוֹחַ בְּשׂוּדָה, בְּיַעֲקֹב (ש"ס כ"ח י"א) וַיִּפְגַּע בְּמִקְוֹם: י"א הַמַּבְּלִי אֵינֶן קְבָרִים. וכי מחמת חסרון קברים שאין קברים במצרים לקבר שם

י וּפִרְעֹה הֶקְרִיב. הִיָּה לוֹ לְכַתּוּב וּפִרְעֹה קָרִב, מֵהוּ הֶקְרִיב, הֶקְרִיב עֲצָמוֹ וְנִתְאַמָּץ לְקָדָם לְפָנֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁהִתְנַה עִמָּהֶם: נֹסַע אַחֲרֵיהֶם. בְּלֵב אֶחָד כְּאִישׁ אֶחָד. דְּבַר אַחַר וְהִנֵּה מִצְרַיִם נֹסַע אַחֲרֵיהֶם, רָאוּ שֶׁר שֶׁל־מִצְרַיִם נֹסַע מִן הַשָּׁמַיִם לְעֹזֹר לְמִצְרַיִם.

זולק הדקדוק: "להוציאנו ממצרים. האל"ף בקמץ. והיה ראוי להוציאנו והוא כמו אנו בנו (מהר"ם):

תפסיר רס"ג

(יב) אליס הדיא אלקול. אלדי קלנאה לך במצר קאילא. דענא נכידם אלמצריון. פאן כידמתנא להם. אצלח לנא מן מותנא פי אלבר: יג) קאל מוסי' לאלקום לא תכיאפו. קפו ונאצרו מגזיתיה אללה. אלתי יצנעהא לכם אליום. פאנכם כמא ראיתם אלמצריון אליום. לא תעאודו אן תרוהם אבדא (קרי: אבדאן) אלי אלדהר: יד) אללה יחארב ענכם. ואתם פאמסכו:

וְהָלֹא־זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר
דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם
לֵאמֹר חֲדַל מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדָה
אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ
עֲבֹד אֶת־מִצְרַיִם מִמֶּתְנּוּ
בַּמִּדְבָּר: הָלֹא דִין פִּתְגָמָא.
דְּמִלִּילְנָא עִמָךְ בְּמִצְרַיִם לְמִימְרָא.
שְׁבוּק מִנָּא וְנִפְלַח יְת מִצְרָאִי. אַרִי
טָב לָנָא דְנִפְלַח יְת מִצְרָאִי.

מִדְּנִמּוֹת בַּמִּדְבָּרָא: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אֶל־
תִּירְאוּ הַתִּיַצְבוּ וְרֵאוּ אֶת־יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר־
יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם
הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לְרֵאתֶם עוֹד עַד־עוֹלָם:
וַאֲמַר מֹשֶׁה לְעַמָּא לָא תִדְחִלוּן. אַתְעַתְדוּ. וְחִזּוּ יְת פּוֹרְקָנָא דִיִּי.
דִיעֲבִיד לְכוּן יוֹמָא דִין. אַרִי. דְחִזִּיתוּן יְת מִצְרָאִי יוֹמָא דִין.
לָא תִיסְפוּן. לְמַחֲזִיחוּן עוֹד עַד עֲלָמָא: יְהוָה יִלְחַם לָכֶם
וְאַתֶּם תַּחֲרִשׁוּן: יי יְגִיחַ לְכוּן קִרְבָּ. וְאַתּוּן תִּשְׁתַּקּוּן: פ

— כס"י —

ליום קומי לעד, (דצרי כימיס צי יח כו) עד שובי בשלום, שאקום שאשוב: יג כי אשר ראיתם את מצרים וגי. מה שראיתם אותם אינו אלא היום, היום הוא שראיתם אותם ולא תוסיפו עוד: יד ה' ילחם לכם. בשבילכם. וכן (פסוק כה) כי ה' נלחם להם. וכן (איוז יג ח) אם לאל תריבון, וכן (כראשית כד ז) ואשר דבר לי וכן (שופטים ו לט) האתם תריבון לבעל:

לקחתנו משם. ש"י פו"ר פיוללל"א ד"י נו"ן פושי"ש זלנז: יב אשר דברנו אליך במצרים. והיכן דברו, (שמות כ כט) ירא ה' עליכם וישפוט: ממתנו. מאשר נמות, ואם היה נקוד מלאפוס היה נבאר ממיתתנו, עכשיו שנקוד בשור"ק נבאר מאשר נמות, וכן (לכל טז ג) מי יתן מותנו. שנמות, וכן (שמואל ב' יט ט) מי יתן מותי, דאבשלום. שאמות, כמו (פניח ג ט)

תפסיר רס"ג

וַיֹּאמֶר (שלישי) בספרי תיטו טו

יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה מִה-תַּעֲזֹק
אֵלַי דְּבַר אֶל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל

וַיִּסְעוּ: וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה. קְבִילִית

עֲלוֹתְךָ. מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּטְלוּ:

וְאַתָּה הָרַם אֶת-מִטְּךָ

וְנָטָה אֶת-יָדְךָ עַל-הַיָּם

וּבִקְעָהוּ וַיָּבֹאוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל

בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֶּשֶׁה: וְאַתָּה

טול ית חוטרך. וארים ית ידך. על ימא ובזעהי. וייעלון בני ישראל.

בְּגוֹ יַמָּא בַּיַּבֶּשֶׁתָּא: וְאַנִּי הִנְנִי מְחַזֵּק אֶת-לֵב

מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאַכְבְּדָהּ בַּפְּרֵעָה

וּבְכָל-חֵילוֹ בְּרַכְּבוֹ וּבַפְּרָשָׁיו: וְאַנָּה. הָאָנָּה מִתְקִיף ית

לְבָא דְּמִצְרָאִי. וַיִּיעֲלוּן בְּתַרְיֹהוֹן. וְאַתִּיקַר בַּפְּרֵעָה וּבְכָל מִשְׁרָתֵיהֶּ.

בְּרַתְפוּהִי וּבַפְּרָשׁוּהִי: וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֲנִי יְהוָה

בְּהַכְּבֹדִי בַּפְּרֵעָה בְּרַכְּבוֹ וּבַפְּרָשָׁיו: וַיִּדְעוּן מִצְרָאִי

אַרִי אָנָּה יי. בְּאַתִּיקְרוּתִי בַּפְּרֵעָה. בְּרַתְפוּהִי וּבַפְּרָשׁוּהִי:

וַיִּסַּע מִלֶּאךְ הָאֱלֹהִים הַהֶלֶךְ לְפָנָי מִחֲנָה

רס"י

לְהֵלֵךְ (ישטיח מכ יא) על בני ועל פעל ידי
תְּצוּנִי: דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ.
אֵין לָהֶם אֱלֹא לְסַע שְׂאִין הַיָּם עוֹמֵד
בְּפְנֵיהֶם, כְּדָאִי זְכוּת אַבּוּתֵיהֶם וְהֵם וְהָאָמוּנָה
שְׁהָאֲמִינוּ בִּי וַיִּצְאוּ, לְקִרְוַע לָהֶם הַיָּם:

טו מַה תַּעֲזֹק אֵלַי. לְמַדְנוּ שְׁהָיָה מֹשֶׁה
עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
לֹא עַת עַתָּה לְהִצְרִיךְ בְּתַפְלָה שְׁיִשְׁרָאֵל
נְתוּנִין בְּצָרָה. דְּבַר אַחַר מַה תַּעֲזֹק אֵלַי
עַלִּי הַדְּבַר תְּלוּי וְלֹא עַלִּיךְ, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר

תפסיר רס"ג

בין ידי עסכר בני אִסְרָאֵל. וְצֹאֵר וְרֵאָהִם. וְרַחֵל עֲמוּד אֲלֶגְמָאָם מִן בֵּין יְדֵיהֶם. וְיִקְרָף וְרֵאָהִם: (כ) פְּדֻכִיל בֵּין עֲסֶכֶר אֲלִמְצִרְיוֹן. וּבֵין עֲסֶכֶר אֲלֵאֲסֵרָאֲלִיוֹן. וּפֹאֵן אֲלֶגְמָאָם וְאֲלִצִילָאָם. פְּגִשִׁיא אֲלִלִיל. וְלֹם יִתְקַדֵּם אַחַדְהֶמָּא. אֲלִי אֲלֵאֲכִיר טוֹל אֲלִלִיל: (כא) פְּמֹד מוֹסִי יִדְהָ עֲלִי אֲלִבְחַר. וְסִייר אֲלִלָה אֲלִבְחַר. בְּרִיחַ קִבּוּל צַעֲבָה טוֹל

יִשְׂרָאֵל וַיִּלְךָ מֵאַחֲרֵיהֶם
וַיִּסַּע עֲמוּד הָעֲנָן מִפְּנֵיהֶם
וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם: וְנִטַּל
מִלְאָכָא דִּי. דְּמִדְּבַר קָדָם מִשְׁרִיתָא
דִּישְׂרָאֵל. וְאַתָּא מִבְּתַר־הוּן. וְנִטַּל.
עֲמוּדָא דְעֲנָנָא מִן קְדָמִיהוּן. וּשְׂרָא
מִבְּתַר־הוּן: ב וַיָּבֵא בֵּין | מַחֲנֵה
מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל
וַיְהִי הָעֲנָן וְהַחֲשֵׁךְ וַיֵּאָר

אֶת־הַלֵּילָה וְלֹא־קָרַב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלֵּילָה:
וְעַל. בֵּין מִשְׁרִיתָא דְּמִצְרָאִי. וּבֵין מִשְׁרִיתָא דִּישְׂרָאֵל. וְהוּהוּ עֲנָנָא
וְקִבְלָא לְמִצְרָאִי. וְלִישְׂרָאֵל נָהַר כָּל לַיְלָא. וְלֹא אֶת־קָרְבוּ דִּין. לְוֹת דִּין
כָּל לַיְלָא: כ וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיִּוֹלֶךְ
יְהוָה | אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֲזָה כָּל־הַלֵּילָה

רס"י

נִטְלוּ מִלְפָּנָיו וְנִתְּנוּ לְאַחֲרָיו. בָּאוּ זָאבִים
מֵאַחֲרָיו. נִתְּנוּ לְפָנָיו. בָּאוּ לְסִטִּים לְפָנָיו
וּזָאבִים מֵאַחֲרָיו. נִתְּנוּ עַל זְרוּעוֹ וְנִלְחַם בָּהֶם.
כָּךְ (כּוֹסֵט יא ג) וְאַנְכִי תִרְגְּלִתִּי לְאַפְרִים קָחִם
עַל זְרוּעוֹתָיו: וַיְהִי הָעֲנָן וְהַחֲשֵׁךְ. לְמִצְרַיִם:
וַיֵּאָר. עֲמוּד הָאֵשׁ אֶת הַלֵּילָה לִישְׂרָאֵל
וְהוֹלֵךְ לְפָנֵיהֶם כְּדָרְכוּ לְלַכֵּת כָּל הַלֵּילָה,
וְהַחֲשֵׁךְ שְׁלַעֲרַפֵּל לְצַד מִצְרַיִם: וְלֹא קָרַב זֶה
אֶל זֶה. מַחֲנֵה אֵל מַחֲנֵה: כּוּ בְרוּחַ קָדִים
עֲזָה. בְּרוּחַ קָדִים שְׁהִיא עֲזָה שְׁבְרוּחוֹת, הִיא
הַרוּחַ שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּחַ הוּא נִפְרַע בָּהּ מִן
הַרְשָׁעִים, שְׁנֹאֲמַר (יִמֵּיכ יא י) בְּרוּחַ קָדִים
אֲפִיצֵם, (כּוֹסֵט יג טו) יָבֵא קָדִים רוּחַ ה'

יִשְׂרָאֵל מֵאַחֲרֵיהֶם. לְהַבְדִּיל בֵּין מַחֲנֵה
מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, וְלִקְבֹּל חֲצִים
וּבְלִיסְטְרָאוֹת שְׁלִי־מִצְרַיִם. בְּכָל מְקוֹם הוּא
אוֹמֵר מִלְאָךְ ה', וּפֹאֵן מִלְאָךְ הָאֱלֹהִים, אֵין
אֱלֹהִים בְּכָל מְקוֹם אֵלָא דִּין, מִלְמַד שְׁהִיוּ
יִשְׂרָאֵל נִתּוּנִין בְּדִין בְּאוֹתָהּ שְׁעָה אִם לְהַנְצִיל
אִם לְהַאֲבֵד עִם מִצְרַיִם: וַיִּסַּע עֲמוּד הָעֲנָן.
כְּשִׁחֲשָׁכָה וְהַשְּׁלִים עֲמוּד הָעֲנָן אֶת הַמַּחֲנֵה
לְעֲמוּד הָאֵשׁ, לֹא נִסְתַּלַּק הָעֲנָן כְּמוֹ שְׁהִיָּה
רְגִיל לְהַסְתַּלַּק עֲרִבִית לְגַמְרִי, אֵלָא נִסַּע
וְהוֹלֵךְ לוֹ מֵאַחֲרֵיהֶם לְהַחֲשִׁיף לְמִצְרַיִם:
כ וַיָּבֵא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם. מִשָּׁל לְמַהֲלָךְ
בְּדָרְךָ וּבְנֹו מִהֲלָךְ לְפָנָיו. בָּאוּ לְסִטִּים לְשִׁבוֹתוֹ,

תפסיר רס"ג

וַיִּשֶׁם אֶת־הַיָּם לַחֲרֹבָה

אלליל. חתי ציירה גפאפא.
בעד מא אנשק אלמא:
כב) ודכילו בני אסראיל פי וסט
אלבחר פי אליבאס. ואלמא
להם אסוארא. ען ימינהם וען
יסארהם: כג) פכלבוהם
אלמצריון ודכילו וראהם. גמיע
כיל פרעון. ומראכבה
ופרסאנה. אלי וסט אלבחר:
כד) פלמא כאן פי נובה
אלגידאה. אטלע אללה עלי

וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם: וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת

יָדִיהָ עַל יַמָּא. וְדַבֵּר יי יָת יַמָּא. בְּרוּחַ

קְדוּמָא תַקִּיף כָּל לִילִיָא. וְשׁוּי יָת יַמָּא

לְיַבֶּשֶׁתָא. וְאֵת־בְּזָעוּ מַיָּא: כב וַיִּבְאוּ

בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם

בַּיַּבֶּשֶׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה

מִיַּמִּינָם וּמִשְׂמָאלָם: וְעָלוּ בְנֵי

יִשְׂרָאֵל. בְּגוּ יַמָּא בַּיַּבֶּשֶׁתָא. וּמַיָּא לְהוֹן שׁוּרִינְךָ. מִיַּמִּינְהוֹן וּמִשְׂמָאלְהוֹן:

כג וַיַּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיִּבְאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּס

פָּרָעָה רַכְבּוֹ וּפְרָשָׁיו אֶל־תוֹךְ הַיָּם: וּרְדָפוּ מִצְרָאִי

וְעָלוּ בְּתַרְיָהוֹן. כָּל סוּסוֹת פָּרָעָה. רְתַבּוּהִי וּפְרָשׁוּהִי. לְגוּ יַמָּא:

כד וַיְהִי בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֶּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל־

מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעַמּוּד אֵשׁ וְעָנָן וַיַּהֲרֹס אֶת מַחֲנֵה

מִצְרַיִם: וַהֲוֶה בְּמִטְרַת צַפְרָא. וְאַסְתַּכִּי יי לְמִשְׁרִיתָא דְּמִצְרָאִי.

— רס"י —

קרוי אשמורת, וזהו שתרגם אנקלוס במטרת:
וישקף. ויבט, כלומר פנה אליהם
להשחיתם, ותרגומו ואסתכי, אף הוא לשון
הבטה, כמו (צמדכ כג יד) שדה צופים. חקל
סכותא: בעמוד אש וענן. עמוד ענן יורד
ועושה אותו כטיט ועמוד אש מרתידו, וטלפי
סוסייהם משתמטות: ויהם. לשון מהומה,
איטודישו"ן זלטו ערבבם, נטל סגניות שלהם.
ושנינו בפרקי רבי אליעזר בנו של רבי יוסי
הגלילי כל מקום שנאמר בו מהומה, הרעמת

(יחזקאל כז כו) רוח הקדים שברך בלב ימים,
(ישעי כז ט) הגה ברוחו הקשה ביום קדים:
ויבקעו המים. כל מים שבעולם: כג כל
סוס פרעה. וכי סוס אחד היה אלא מגיד
שאין כלם חשובין לפני המקום אלא כסוס
אחד: כי באשמורת הבקר. שלשת חלקי
הלילה קרויין אשמורות, ואותה שלפני
הבקר קורא אשמורת הבקר. ואומר אני לפי
שהלילה חלוק למשמרות שיר של-מלאכי
השרת, בת אחר בת לשלשה חלקים, לבך

תפסיר רס"ג

עספר אלמצריון. בעמוד מן נאר וג'מאם. פאהאמה: (כה) ואזאל לואלב מראכבהם. וסאקהם בענף חין קאל אלמצריון. נהרב בין ידי בני אסראיל. לאן אללה. יחארב ענהם אלמצריון: (כו) פקאל אללה למוסי. מד ידך עלי אלבחר. ירגע אלמא עלי אלמצריון. ומראכבה ופרסאנה: (כז) פמד מוסי ידה עלי אלבחר. פרגע. ענד

בעמודא דאישתא ועננא. ושגיש. ית משריתא דמצראי: כה ויסר את אפן מרכבתיו וינהגהו בכבדת ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל כי יהוה נלחם להם במצרים: ואעדי. ית גלגלי רתפיהון. ומדברין להון בתקוף. ואמרו מצראי. נערוק מן קדם ישראל. ארי דא היא גבורתא דיי.

דעבד להון קרבין במצרים: פ **❀ רביעין בספרי חסין ❀ (דביעי) בו ויאמר יהוה אל-משה נטה את-ידך על-הים וישבו המים על-מצרים על-רכבו ועל-פרשיו: ואמר יי למשה. ארים ית ידך על ימא. ויתובון מיא על מצראי. על רתפיהון ועל פרשיהון: כו ויט משה את-ידו על-הים וישב הים לפנות בקר לאיתנו ומצרים נסים לקראתו וינער יהוה את-מצרים בתוך הים:**

רס"י

בארץ מצרים, שבשם שאלו לוקים על הים, כף לוקים אותם שנשארו במצרים: כו וישבו המים. שוקופים ועומדים בחומה, ישונו למקומם ויכסו על מצרים: כז לפנות בקר. לעת שהבקר פונה לבא: לאיתנו. לתקפו הראשון: נסים לקראתו. שהיו מהממים ומטרפים ורצין לקראת המים: וינער ה'. כאדם שמנער את הקדרה והופך העליון למטה והתחתון למעלה, כף היו עולין

קול הוא, וזה אב לבלן (שמואל א' ז י) וירעם ה' בקול גדול וגוי על פלשתים ויהמם: כה ויסר את אפן מרכבתיו. מכח האש נשרפו הגלגלים והמרכבות נגררות, והיושבים בהם נעים ואיבריהן מתפרקין: וינהגהו בכבדת. בהנהגה שהיא כבדה וקשה להם, במדה שמדדו (שמו"ט לד) וכבד לבו הוא ועבדיו, אף כאן וינהגהו בכבדות: נלחם להם במצרים. דבר אחר במצרים.

תפסיר רס"ג

אתגאה אלג'דאה לצעובתה. והם הארבין תלקאה. פג'דקהם אללה פי וסטה: כח) באן רגע אלמא. וג'טא אלמראכב ואלפרסאן. וסאיר גיוש פרעון. אלדכ'ליון וראהם פי אלבחר. לם יבק מנהם ולא ואחד: כט) ובני אסראיל. סארו פי אליבאס פי וסט אלבחר. ואלמא להם אסוארא. ען ימינהם וען יסארהם: ל) ואג'את' אללה. פי ד'אלך אליום. בני אסראיל מן יד אלמצריון. וראו בני אסראיל אלמצריון אמואתא עלי שאט אלבחר:

וארים משה ית ידיה על ימא. ותב ימא. לעדן צפרא לתוקפיה. ומצראי ערקין לקדמותיה. ושניק יי. ית מצראי בגו ימא: כח) וישבו המים ויכסו את הרכב ואת הפרשים לכל חיל פרעה הבאים אחריהם בים לא-נשאר בהם עד-אחד: ותבו מיא. וחפו ית רתפיא וית פרשיא. לכל משרית פרעה. דעלו בתריהון בימא. לא אשתאר בהון עד חד: כט) ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים והמים להם חמה מימינם ומשמאלם: ובני ישראל. הליכו ביבשתא בגו ימא. ומיא להון שורין. מימינהון ומשמאלהון: ל) וישע יהוה ביום ההוא את-ישראל מיד מצרים וירא ישראל את-מצרים מת על-שפת הים: ופרק יי. ביומא ההוא. ית ישראל, מיידא דמצראי. וחזא ישראל, ית מצראי.

• כס"י •

תעשה נחשת, וכן (ט) לכל כלי המשכן בכל עבודתו, (כמדכר ד לב) ויתדותם ומיתריהם לכל כליהם, ואינה אלא תקון לשון: לוירא ישראל את מצרים מת. שפלטן הים על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל בשם שאנו עולים מצד זה כך הם

יורדין ומשתברין בים, ונתן הקדוש ברוך הוא בהם חיות לקבל היסורין: וינער. ושניק, והוא לשון טרוף בלשון ארמי והרבה יש במדרשי אגדה: כח) ויכסו את הרכב וגו' לכל חיל פרעה. כך דרך המקראות לכתוב למ"ד יתרה, כמו (לכנ כג) לכל בליו

תפסיר רס"ג

לא) פראו בני אסראיל אל־אפה אל־עצ־ימה. אלתי אחלהא אללה באלמצ־ריון. פכיאפו אלקום אללה. ואמנו באללה. ובמוסי (סולא: טו א) חנינדי (קרי: חִינְאֻדִין) סבה מוסי ובני אסראיל. הדִּה אל־תס־פחה ללה. וקאלו אגמ־עין. נסב־ח ללה אדִּי אק־ת־דר אק־ת־דארא. אלכיל ור־פ־אבהא

מִיִּתִּינְ, עַל בִּיף ימָא: לֵא וִירָא
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד הַגְּדֹלָה
אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם
וַיִּירָאוּ הָעַם אֶת־יְהוָה
וַיֹּאמְרוּ בִּיהוָה וּבְמֹשֶׁה
עֲבָדוּ: וַחֲזָא יִשְׂרָאֵל, יֵת גְּבוּרַת יְדָא
רַבְתָּא. דְּעֵבֵד יֵי, בְּמִצְרַיִם. וּדְחִילו עֲמָא,

מן קדם יי. והימינו, במימרא דיי. ובנביאות משה, עבדיה: פ
טו א אז ישיר־משה ובני ישראל את־השירה
הזאת ליהוה ויאמרו לאמר אשירה ליהוה
כי־גאה גאה סוס ורכבו רמה בים: בכִּן שִׁבַח מֹשֶׁה

— רס"י —

שבקש לבנות ולא בנה. למדנו שהי"ד על שם המִשְׁכָּבָה נִאֲמְרָה, זהו לישב פשוטו. אבל מדרשו אמרו רבותינו זכרונם לברכה, מכאן רמזו לתְּהִיִּת הַמַּתִּים מִן הַתּוֹרָה, וְכֵן בְּכֻלָּן חוץ משל־שלמה, שפרשוהו בקש לבנות ולא בנה. ואין לומר ולישב הלשון הוה כשאר דברים הנכתבים בלשון עתיד והן מיד, כגון (איוט טו) ככה יעשה איוב, (זמדזר ט כג) על פי ה' יחגו, (טס ט) ויש אשר יהיה הענן, לפי שהן דבר ההוה תמיד, ונזכר בו בין לשון עתיד בין לשון עבר, אבל זה שלא היה אלא לשעה אינו יכול לישבו בלשון הוה: **פי גאה גאה.** שנתגאה על כל גאה בתרגומו. דבר אחר בא הכפל לומר שעשה דבר שאי אפשר לבשר ודם לעשות, כשהוא נלחם בִּחְבִירו ומתגבר עליו מפילו מן הסוס וכאן סוס ורכבו רמה בים וכל שאי

עולין מצד אחר רחוק ממנו וירדפו אחריו: לא את היד הגדולה. את הגבורה הגדולה שעשתה ידו של־הקדוש ברוך הוא. והרבה לשונות נופלין על לשון יד, וכלן לשון יד ממש הן, והמפרשו יתקן הלשון אחר ענין הדבור:

פז ט אז ישיר משה. אז כשראה הגס עלה בלבו שישיר שירה, וכן (יושט י יז) אז ידבר יהושע, וכן (מלכיס טו ז ט) ובית יעשה לבת פרעה, חשב בלבו שיעשה לה, אף כאן ישיר, אמר לו לבו שישיר, וכן עשה, ויאמרו לאמר אשירה לה. וכן ביהושע, כשראה הגס אמר לו לבו שידבר וכן עשה (יושט י יז) ויאמר לעיני ישראל, וכן שירת הבאר שפתח בה (זמדזר כ ט) אז ישיר ישראל, פרש אחריו עלי באר ענו לה. (מלכיס יא ז) אז יבנה שלמה במה, פרשו בו חכמי ישראל

תפסיר רס"ג

ובני ישראל. ית תושבחתא הָדָא, קָדָם
 יי. וְאָמְרוּ, לְמִימְרָא. נִשְׁבַּח וְנוֹדִי, קָדָם יי.
 אָרִי אֶתְגָּאִי עַל גִּיּוֹתֵנְיָא, וְגִיּאוֹתָא דִּילִיָּה
 הִיא. סוּסְיָא וְרַכְבֵּיהּ, רָמָא בִּימָא:

רמא בהם פי אלבחר: (ב) עזי
 ומגדי אלאזלי. אלדי כאן לי
 גותא. הדא טאיקי אוי
 אליה. אלאה אבי ארפעה:

עֲזִי וּזְמַרְתָּ יְהִי וַיְהִי־לִי

לִישׁוּעָה זֶה אֵלַי וְאֲנֹהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וְאֲרַמְמָנְהוּ:

— רס"י —

וּזְמַרְתִּי אֵלָא וּזְמַרְתָּ, וּבְכֵלָם סְמוּךְ לָהֶם וַיְהִי לִי
 לִישׁוּעָה, לְכַף אֲנִי אֹמֵר לְיֹשֵׁב לְשׁוֹן הַמְקָרָא,
 שְׂאִין עֲזִי כְמוֹ עֲזִי, וְלֹא וּזְמַרְתָּ כְמוֹ וּזְמַרְתִּי,
 אֵלָא עֲזִי שֵׁם דְּבַר הוּא, כְּמוֹ (שס קנג 6)
 הַיּוֹשְׁבֵי בְּשָׂמַיִם, (טוֹזִיז 6 ג) שׁוֹכְנֵי בְּחֻגֵי
 סְלַע, (דְּזִיז 6 ג) שׁוֹכְנֵי סְנָה, וְהוּוּ הַשְּׁבַח עֲזִי
 וּזְמַרְתָּ יְהִי הוּא הֵיחָד לִי לִישׁוּעָה, וּזְמַרְתָּ דְּבוּק
 הוּא לְתִיבַת ה', כְּמוֹ (שׁוֹפְטִים 6 כג) לְעִזְרַת ה',
 (יִשְׁעִי 6 י) בְּעִבְרַת ה', (קִסְלַת 6 י) עַל דְּבַרְתָּ
 בְּנֵי הָאָדָם. וְלִשׁוֹן וּזְמַרְתָּ לְשׁוֹן (וּיְקָרָא ככ ז)
 לֹא תִזְמַר, (יִשְׁעִי 6 כ) זְמִיר עֲרִיצִים, לְשׁוֹן
 כְּסוּמָא וּכְרִיתָהּ. עֲזִי וְנִקְמַתּוֹ שֶׁל אֱלֹהֵינוּ הִיָּה
 לְנוּ לִישׁוּעָה, וְאֵל תַּתְּמָה עַל לְשׁוֹן וַיְהִי שְׁלֵא
 נְאָמְרָא הִיָּה, שֵׁישׁ לְנוּ כְּפָמָה מְקָרָאוֹת מְדַבְּרִים
 בְּלִשׁוֹן זֶה, וְזֶה דְּגַמְתּוֹ (מַלְלִים 6 ו 6) אֶת קִירוֹת
 הַבַּיִת סְבִיב לְהִיכָל וְלְדָבִיר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת
 סְבִיב, הִיָּה לֹא לֹאמֵר עֲשֵׂה צִלְעוֹת סְבִיב, וְכֵן
 בְּדַבְּרֵי הַיָּמִים (דְּזִיז כִּימִים 6 י 6) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 הַיּוֹשְׁבִים בְּעַרְיָה יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ עֲלֵיהֶם רְחַבְעָם,
 הִיָּה לֹא לֹאמֵר מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם רְחַבְעָם, (זְמַנִּי 6 י 6)
 מִבְּלַתִּי יְכוּלַת ה' וַיְגִי וַיִּשְׁחַטֵם, הִיָּה לֹא לֹאמֵר
 שְׁחַטֵם, (שס 6 ל) וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שְׁלַח מִשָּׁה
 וַיְגִי וַיִּמְתּוּ, מִתּוֹ הִיָּה לֹא לֹאמֵר, (שְׁמוֹת 6 כ6)
 וְאֲשֶׁר לֹא שֵׁם לְבֹא אֶל דְּבַר ה' וַיַּעֲזֹב, הִיָּה לֹא
 לֹאמֵר עֹזֵב: זֶה אֱלֹהֵי. בְּכַבּוּדוֹ נִגְלָה עֲלֵיהֶם
 וְהָיוּ מְרָאִין אוֹתוֹ בְּאֲצַבְעֵי, רָאָתָה שְׁפָחָה עַל
 הַיָּם מַה שְׁלֵא רָאוּ נְבִיאִים: וְאֲנֹהוּ. אֲנִקְלוּס
 תַּרְגָּם לְשׁוֹן נְוֵה, (יִשְׁעִי 6 כ) נְוֵה שְׂאֲנָן,
 (שס 6 י) לְנְוֵה צֶאֱנָן. דְּבַר אַחַר וְאֲנֹהוּ לְשׁוֹן
 נוֹי, אֲסַפֵּר נוֹי וְשָׁבְחוּ לְבָאֵי עוֹלָם, כְּגוֹן

אפשר לעשות על ידי זולתו נופל בו לשון
 גאות, כמו (ישעי 6 כ) כי גאות עשה, וכן כל
 השירה תמצא בפולה (פסוק 3) עזי וזמרת יה
 ויהי לי לישועה (פסוק 6) ה' איש מלחמה ה'
 שמו, וכן בלם. דבר אחר כי גאה גאה על כל
 השירות, וכל מה שאקלס בו עוד יש בו
 תוספת, ולא כמדת מלך בשר ודם שמקלסין
 אותו ואין בו: סוס ורכבו. שניהם קשורין זה
 בזה והמים מעלין אותם לרום ומורידין
 אותם לעמק ואינן נפרדין: רמה. השליך וכן
 (דניאל 6 ו) יתרמא לגוא אתון נורא. ומדרש
 אגדה כתוב אחד אומר רמה, וכתוב אחד
 אומר (פסוק 7) ירה, מלמד שהיו עולין לרום
 ויורדין לתהום, כמו (איוב 6 ו) מי ירה אבן
 פנתה, מלמעלה למטה: עזי וזמרת יה.
 אונקלוס תרגם תוקפי ותושבחת. עזי כמו
 עזי בשור"ק, וזמרת כמו וזמרת. ואני תמה
 על לשון המקרא שאין לה כמוהו בנקדיתו
 במקרא אלא בשלשה מקומות שהוא סמוך
 אצל וזמרת, וכל שאר מקומות נקוד שור"ק,
 (יחיי 6 ט) ה' עזי ומעזי, (תהלים 6 ט) עזי
 אליך אשמרה. וכן כל תבה בת שתי אותיות
 הנקודה מלאפ"ם כשהיא מארכת באות
 שלישית ואין השניה בשו"א בחטף,
 הראשונה נקודה בשור"ק כגון עז עזי, רק
 רקי, חק חקי, על עלו, יסור עלו (ישעי 6 כ),
 כל כלו ושלשים על כלו (לעיל 6 ז), ואלו
 שלושה עזי וזמרת של-כאן, ושלישעיה
 (ישעי 6 כ) ושלתהלים (תהלים קיח 6) נקודים
 בחטף קמ"ץ, ועוד אין באחד מהם כתוב

תפסיר רס"ג

ג) אלה דיו אלמלאחם. אלה
אסמיה: ד) מראכב פרעון.
וגנדה ודא בהם פי אלבחר.
וכיאר קואדה ג'רקו פי בחר
אלקלזם: ה) אלג'מר ג'שאהם.
פנולו פי אלקער פאלחגארה:

ותושבחתו דחילא, יי. אמר
במימריה ויהו לי, לפריק. דין אלהי,
ואבני ליה מקדש. אלהא דאבהתי,
ואפלאח קדמוהי: ג) יהוה איש
מלחמה יהוה שמו: יי, מארי

נצחן קרבניא, יי, שמייה: ד) מרכבת פרעה וחילו
ירה בים ומבחר שלשיו טבעו בים-סוף:
רתפי פרעה. ומשריתיה, שדי בימא. ומבחר גפרוהי, אטבעו
בימא דסוף: ה) תהמת יכסימו ירדו במצולת
כמו-אבן: תהומיא, חפו עליהון. נחתו לעומקיא, פאבנא:

רס"י

אשתדאה ישותדי, והתי"ו משמשת באלו
במקום יתפעל: ומבחר. שם דבר, כמו (ויקרא
טו ט) מרכב, (סס ז) משכב, (שמות יב ט) מקרא
קדש: טבעו. אין טביעה אלא במקום טיט,
כמו (תהלים סט ג) טבעתי בין מצולה,
(יחמי"ח לו ו) ויטבע ירמיהו בטיט, מלמד
שנעשה הים טיט לגמול להם כמדתם,
ששעבדו את ישראל בחומר ובלבנים:
כ יכסימו. כמו יכסום, והיו"ד האמצעית
יתרה בו, ודרך המקראות בכף, כמו
(דברים ח יג) ובקרקר וצאנך ירבינו, (תהלים לו ט)
יריזו מדשן ביתך, והיו"ד ראשונה שמשמעה
לשון עתיד כף פרשהו, טבעו בים סוף כדי
שיחזרו המים ויכסו אותן. יכסימו אין דומה
לו במקרא בנקדו, ודרך להיות נקוד
יכסימו במלאפ"ם: כמו אבן. ובמקום אחר
(פסוק י) צללו בעופרת, ובמקום אחר
(פסוק ז) יאכלמו בקש, הרשעים בקש

(שיר השירים כ ט. י) מה דורך מדוד דודי צח
ואדום, וכל הענין: אלהי אבי. הוא זה
וארוממנהו. אלהי אבי, לא אני תחלת
הקדשה, אלא מחוקת ועומדת לי הקדשה
ואלהותו עלי מימי אבותי: ג' ה' איש
מלחמה. בעל מלחמות, כמו (רות ג) איש
נעמי, וכל איש ואיש מתרגמין בעל, וכן
(מלכים א' ז צ) וחקת והיית לאיש. לגבור:
ה' שמו. מלחמותיו לא בכלי זון, אלא בשמו
הוא נלחם, כמו שאמר דוד (שמואל א' יז מה)
ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות. דבר אחר
ה' שמו אף בשעה שהוא נלחם ונוקם
מאויביו, אוהו הוא במדתו לרחם על ברואיו
ולזון את כל באי עולם, ולא כמדת מלכי
אדמה כשהוא עוסק במלחמה פונה עצמו
מכל עסקיו, ואין בו כח לעשות זו וזו:
ד ירה בים. שדי בימא. שדי לשון ירה, וכן
הוא אומר (שמות יט יג) או ירה ירה או

זולק הוקדוק: ד מרכבת פרעה. המ"ם בפת"ח וסתם מרכבה ד' סוסים (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

יְמִינְךָ יְהוָה נְאֻדְרֵי בַכַּח־

יְמִינְךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב:

יְמִינְךָ יי אֲדִירָא בְּחִילָא יְמִינְךָ יי

תַּבְּרַת סְנָאָה: וּבְרַב גְּאוּנְךָ

תַּהְרִס קַמִּיָּךְ תִּשְׁלַח חֲרֹנְךָ

יֹאכְלֶמוּ בְּקֶשׁ: וּבְסִגֵּי תוּקְפָךְ,

תַּבְּרַתְנֹן לְדַקְמוּ עַל עַמְךָ. שְׁלַחַת רוּגְנְךָ שִׁיִּצִּינוּן, בְּנוֹרָא לְקֶשׂא:

וּבְרוּחַ אַפִּיךָ נַעֲרֶמוּ מִים נִצְבוּ כְּמוֹ-נֵד נְזֻלִים

(ו) יְמִינְךָ יֵא רַב. גְּזִילָהּ אֱלֻקוּדָה.

יְמִינְךָ יֵא רַב תַּרְהַב אֱלֻאֲעֻדָא:

(ז) וּבַכַּח־רַהּ אֱקַתְדֻאֲרַךְ תַּהְדֵּם

מְקֻאוּמִיד. תַּבְּעַת' בְּסִכְסַךְ.

יֹאכְלֵהֶם כַּאֲלֻקֶּשׁ: (ח) וּבְרִיחַ

גִּצְבֵּךְ תַּעֲרֵם אֱלֻמָּא.

וּזְקַפַּת כַּאֲלֻאֲטוּאֵד אֱלֻהוּאֲטַל.

— כִּסִּי —

לְיִשְׂרָאֵל: נְאֻדְרֵי. הַיּוֹד יְתַרְהַ, כְּמוֹ (אִיכָּה ב 6) רַבְתִּי עִם שְׂרַתִּי בְּמִדְיָנוֹת, (כְּרֻסִית לֹא לט) גְּנַבְתִּי יוֹם: תִּרְעֵץ אוֹיֵב. תְּמִיד הִיא רוּעֶצֶת וּמִשְׁבֶּרֶת הָאוֹיֵב, וְדוּמָה לוֹ (שׁוֹפְטִים י ח) וַיִּרְעֲצוּ וַיִּרְצְצוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּשׁוֹפְטִים. דְּבַר אַחֵר יְמִינְךָ הַנְּאֻדְרַת בַּכַּח הִיא מִשְׁבֶּרֶת וּמִלְקָה אוֹיֵב: וּבְרַב גְּאוּנְךָ. אִם הִיָּד בְּלִבְךָ רוּעֶצֶת הָאוֹיֵב, כִּשְׁהוּא מְרוּמֵם בְּרוֹב גְּאוּנוֹ, אֲזִי יַהְרִס קַמִּי, וְאִם בְּרוֹב גְּאוּנוֹ לִבְךָ אוֹיְבִיו נַהְרִסִים, קַל וְחוֹמֵר כִּשְׁשֶׁלַח בָּם חֲרוֹן אַף יֹאכְלֶמוּ: תַּהְרִס. תְּמִיד אַתָּה הוֹרֵס קַמִּיךָ הַקְּמִים נְגִדְךָ, וּמִי הֵם הַקְּמִים כְּנִגְדוֹ, אֱלוֹ הַקְּמִים עַל יִשְׂרָאֵל, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תְּכִלָּה פג ג) כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ יַהְמִינוּ, וּמָה הִיא הַהֲמִיָּה, (שֵׁס ז) עַל עַמְךָ יַעֲרִימוּ סוּד, וְעַל זֶה קוֹרָא אוֹתָם אוֹיְבִיו שְׁלִמְקוֹם: וּבְרוּחַ אַפִּיךָ. הַיּוֹצֵא מִשְׁנֵי נְחִירִים שְׁלֻאֲף. דְּבַר הַכְּתוּב כְּבִיכּוֹל בְּשִׁכְיָה דְּגַמַּת מְלַךְ בְּשֶׁר וְדָם, כְּדִי לְהַשְׁמִיעַ אֶזְנֵן הַבְּרִיּוֹת כְּפִי הַהוּדָה שְׁיֻכְלוּ לְהִבִּין דְּבַר. כִּשְׁאֲדָם כּוֹעֵס יוֹצֵא רוּחַ מִנְּחִירָיו, וְכֵן (תְּכִלָּה יח ט) עֲלָה עֲשֵׂן בְּאַפּוֹ, וְכֵן (אִיכָּה ז ט)

הוֹלְכִים וּמְטַרְפִּין עוֹלִין וַיּוֹרְדִין, בֵּינוֹנִים כְּאַבְן, וְהַכְּשָׁרִים כְּעוֹפְרַת, שְׁנַחוּ מִיָּד: וְיְמִינְךָ יְמִינְךָ. שְׁתֵּי פְעָמִים, כִּשְׁיִשְׂרָאֵל עוֹשֵׂין אֶת רְצוֹנוֹ שְׁלִמְקוֹם הַשְּׂמָאל נַעֲשִׂית יְמִין: יְמִינְךָ ה' נְאֻדְרֵי בַכַּח. לְהַצִּיל אֶת יִשְׂרָאֵל וַיְמִינְךָ הַשְּׁנִית תִּרְעֵץ אוֹיֵב. וְלִי נִרְאָה אוֹתָהּ יְמִין עַצְמָהּ תִּרְעֵץ אוֹיֵב, מָה שְׂאֵי אִפְשֶׁר לְאָדָם לַעֲשׂוֹת שְׁתֵּי מְלָאכּוֹת בְּיַד אַחַת, וּפְשׁוּטוֹ שְׁלִמְקֻרָא יְמִינְךָ הַנְּאֻדְרַת בַּכַּח מָה מְלָאכְתָּהּ, יְמִינְךָ הִיא תִּרְעֵץ אוֹיֵב, וּכְמָה מְקַרְאוֹת דְּגַמַּתוֹ (תְּכִלָּה כג י) כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ ה' כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ יֹאבְדוּ, (תְּכִלָּה לד ג) עַד מְתֵי רְשָׁעִים ה' עַד מְתֵי רְשָׁעִים יַעֲלֹזוּ, (תְּכִלָּה נג ג) נִשְׂאוּ נְהַרּוֹת ה' נִשְׂאוּ נְהַרּוֹת קוֹלָם, (תְּכִלָּה סו ו 6) לֹא לָנוּ ה' לֹא לָנוּ, (כּוֹשֵׁעַ כג) אַעֲנֶה נְאֻם ה' אַעֲנֶה אֶת הַשְּׁמַיִם, (שׁוֹפְטִים כ ג) אֲנֹכִי לְה' אֲנֹכִי אֲשִׁירָה, (תְּכִלָּה קכד ו 6) לֹאֲלִי ה' וְכִי לֹאֲלִי ה' שְׁהִיָּה לָנוּ בְּקוֹם עֲלִינוּ אָדָם, (שׁוֹפְטִים כ יב) עוֹרֵי עוֹרֵי דְּבוּרָה עוֹרֵי עוֹרֵי דְּבָרֵי שִׁיר, (ישׁעִי כו ו) תִּרְמַסְנָה רְגַל רְגְלֵי עַנִּי, (תְּכִלָּה קלו כא, כב) וְנָתַן אֶרְצָם לְנַחֲלָה וְכִי נַחֲלָה

זֶלֶק הַדְּקֻדּוֹק: וּבְרַב גְּאוּנְךָ. הַשּׁוֹא שְׁתַּחַת הַנוֹ"ן נַע (שם):

תפסיר רס"ג

וגמדת אלג'מר פי קלב אלבחר:
(ט) ואד' קאל אלעדו. אכלבהם
פאלחקקם. ואקסם סלבדם.
תשתפי מנהם נפסי. אגרד סיפי.

קפאו תהמת בלב-ים:

ובמימר פומך, חכימו מיא. קמו בשור,
אזליא. קפו תהומי, בלבא דימא:

ט אמר אויב ארדף אשיג

אחלק שלל תמלאמו נפשי אריק חרבי

— רש"י —

במלאפוטם, כמו (תכליס נו ט) שימה דמעת
בנאדך, (שופטים ד יט) את נאד החלב: קפאו.
כמו (איוב י י) וכנבנה תקפיאני, שהקשו
ונעשו באבנים והמים זורקים את המצרים
על האבן בכח ונלחמים בהם בכל מיני קושי:
בלב ים. בחזק הים, ודרך המקראות לדבר
כן (דברים ד יא) עד לב השמים, (שמואל ב' יח יז)
בלב האלה, לשון עיקרו ותקפו שלדבר:
ט **אמר אויב**. לעמו כשפיתם בדברים,
ארדוף ואשיגם ואחלק שלל עם שרי ועבדי:
תמלאמו. תתמלא מהם: **נפשי**. רוחי
ורצוני. ואל תתמה על תבה המדברת
בשמים. תמלאמו תמלא מהם, יש הרבה
כלשון הוזה (שופטים א טו) כי ארץ הנגב
נתתני, כמו נתת לי. (זרחיה לז ז) ולא יכלו
דברו לשלום, כמו דבר עמו. (ירמיה י ט)
יצאוני, כמו יצאו ממני. (איוב לא לו) מספר
צעדי אגידנו, כמו אגיד לו, אף כאן תמלאמו.
תמלא נפשי מהם: **אריק חרבי**. אשלוף ועל
שם שהוא מריק את התער בשליפתו ונשא
ריק נופל בו לשון הרקה, כמו (זרחיה מז לב)
מריקים שקיהם, (ירמיה מח יז) וכליו ריקו.
ואם תאמר אין לשון ריקות נופל על היוצא,
אלא על התיק ועל השק ועל הכלי שיצא
מפנה, אבל לא על החרב ועל היין, ולדחוק
ולפרש אריק חרבי, כלשון (זרחיה יז יז) וירק
את חניכיו. אודיין בחרבי, מצינו הלשון מוסב
אף על היוצא (שיר כשיכס א ג) שמן תורק,
(ירמיה מח יא) ולא הורק מפלי אל פלי, לא

ומרוח אפו יכלו, וזהו שאמר (ישעי' מח ט)
למען שמי אאריך אפי, כשועפו נח נשמתו
ארכה, וכשהוא פועס, נשמתו קצרה, (שס)
ותהלתי אחטם לה, ולמען תהלתי אשים
חטם באפי לסתום נחירי בפני האף והרוח
שלא יצאו, לה בשבילה. אחטם כמו נאקה
בחטם במסכת שבת (דף נא ז) כף נראה
בעיני. וכל אף וחרון שבמקרא אני אומר כן,
(דברים ז ז) חרה אף, כמו (איוב ל ט) ועצמי
חרה מני חרב, לשון שרפה ומוקד,
שהנחירים מתחממים ונחרים בעת הקצף,
וחרון מגזרת חרה, כמו רצון מגזרת רצה,
וכן חמה לשון חמימות, על כן הוא אומר
(אסתר א ז) וחרתו בערה בו, ובנוח החמה
אומר נחקרה דעתו: **נערמו מים**. אנקלוס
תרגום לשון ערמימות ולשון צחות המקרא,
כמו (שיר כשיכס א ג) ערמת חטים, ונצבו כמו
גד יוכיח. נערמו מים. ממוקד רוח שיצא
מאפיק יבשו המים והם נעשו כמין גלים
וכריות של-ערמה שהם גבוהים: **כמו גד**.
כתרגומו בשור, בחומה: **גד**. לשון צבור
וכנוס, כמו (ישעי' יז יא) גד קציר ביום נחלה,
(תכליס לג ז) פונס בגד, לא פתיב פנאד אלא
פנד, ואלו היה פנד כמו פנאד. וכונס לשון
הכנסה, היה לו לכתוב מכנס פנאד מי הים,
אלא פונס לשון אוסף וצובר הוא, וכן (ישעי'
ג טז) כמו גד אחד, (שס יג) ויעמדו גד אחד,
ואין לשון קימה ועמידה פנאדות אלא
בחומות וצבורים, ולא מצינו נאד נקוד אלא

תפסיר רס"ג

תֹּרִישְׁמוּ יְדֵי: דְהוּה אָמַר סְנָאָה.

אֲרִדּוֹף אֲדַבִּיק, אֲפִלִּיג בְּזָתָא. תִּסְבַּע מְנַהוֹן נִפְשִׁי. אֲשֶׁלוֹף חֲרַבִּי. תִּשְׁיַצִּינוּן,

יְדֵי: נִשְׁפָּת בְּרוּחָהּ בְּסָמוּ

יָם צִלְלוּ בְּעוֹפְרָת בְּמִים

אֲדִירִים: אָמַרְתָּ בְּמִמְרָךְ, חָפָא

עֲלִיהוֹן יָמָא. אֲשֶׁתְּקַעוּ, בְּאֲבָרָא. בְּמִיָּן,

תִּקְיִפִּין: **מִי־כִמְכָה בְּאֵלִם**

יְהוָה מִי כִמְכָה נְאֻדָר בְּקֹדֶשׁ נוֹרָא תְהִלָּת

עֲשֵׂה פְּלָא: לִית בְּר מִנְךָ אֵת הוּא אֱלֹהָא, יִי. לִית אֱלֹהֵי

אֱלֹהֵי אֵת, אֲדִיר בְּקוֹדֶשָׁא. דְחִיל תּוֹשְׁבָחוֹן, עֲבִיד פְּרִישָׁן:

נְטִית יְמִינְךָ תִּבְלַעְמוּ אֲרִץ: אֲרִימַת יְמִינְךָ. בְּלַעַתְנוּן,

אֲרַעָא: נְחִית בְּחֶסֶדְךָ עִם־זוֹ גְּאֵלָת נְהִלָּת

— רס"י —

לך דמיה תהלה: יִי נְטִית יְמִינְךָ. בְּשֶׁהֲקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹטָה יְדוּ הֲרָשָׁעִים כְּלִים וְנוֹפְלִים, לְפִי שְׁהַכֵּל נְתוּן בְּיָדוּ נוֹפְלִים בְּהִטְיָתָהּ וְכֵן הוּא אֹמֵר (ישעיכ לא ג) וְה' יִטָּה יְדוּ וְכָשֶׁל עוֹזֵר וְנִפְל עוֹר. מְשַׁל לְכִלֵּי זְכוּכִית הַנְּתוּנִים בְּיַדֵּי אָדָם, מְשָׂה יְדוּ מְעַט וְהֵן נוֹפְלִין וּמִשְׁתַּבְּרִין: **תִּבְלַעְמוּ אֲרִץ.** מִכָּאֵן שְׁזָכוּ לְקַבּוּרָהּ בְּשֶׁכֶר שְׁאֲמָרוּ (לעיל ט כז) ה' הַצְּדִיק: יִי נְהִלָּתָהּ. לְשׁוֹן מְנַהֵל, וְאוּנְקָלוֹס תַּרְגָּם לְשׁוֹן נוֹשָׂא וְסוֹבֵל, וְלֹא דְקַדְקַ לְפָרֵשׁ אַחַר לְשׁוֹן הָעֵבְרִית:

הנרק הפלי אין פתיב כאן אלא לא הנרק הנין מפלי אל כלי מצינו הלשון מוסב על הנין. וכן (יחזקאל כז ז) והריקו חרבותם על יפי חקמתך, דחירם: **תֹּרִישְׁמוּ.** לְשׁוֹן רִישׁוֹת וְדַלוּת, כְּמוֹ (שמואל א ז ז) מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר: **יְנִשְׁפָּתָהּ.** לְשׁוֹן הִפְחָהּ, וְכֵן (ישעיכ מ כד) וְגַם נִשְׁפָּה בָהֶם: **צִלְלוּ.** שְׁקַעוּ, עֲמָקוּ, לְשׁוֹן (הכלים סט ג) מְצוּלָה: **בְּעוֹפְרָתָהּ.** אֲבָר פְּלוּיִס זַלְעוּ: יִי בְּאֵלִם. בְּחֻזְקִים, כְּמוֹ (יחזקאל יז יג) וְאֵת אֵילֵי הָאָרֶץ לְקַח, (הכלים כז ס) אֵילוֹתַי לְעוֹרְתֵי חוֹשָׁה: **נוֹרָא תְהִלָּתָהּ.** יְרֵאוּ מִלְּהַגִּיד תְהִלּוֹתַי פֶּן יִמְעִטוּ, כְּמוֹ שְׁכַתוּב (שס סכ ז)

זללך הדקדוק: **נְחִית בְּחֶסֶדְךָ וְכוּ' נְהִלָּתָהּ בְּעוֹד.** נחית ונהלת מתרגמינן דברהי בשתייהן כי פירוש אחד לשתייהן:

תפסיר רס"ג

וסקתהם בעזר אלי מאוא
 קודסד: יד) סמעת אלאמם
 פרגזת. ואכד' אלטלק סכאן
 פלסטין: טו) חנידי' (קרי:
 חינאדין) דהשו צנאדיד אדום.
 ואגלא מואב. אכד'תהם
 אלדעדה. ומאג גמיע סכאן
 פנעאן: טז) תקע עליהם
 אלהיבה ואלפזע. בעצם
 קודרפד יסכתון פאלחגארה.
 אלי' אן יגוז שעפד יא רב.

בְּעֶזְרִי אֶל-נֹוֹה קְדֹשְׁךָ:

דְּבַרְהִי בְּטֹבוֹתְךָ, לְעַמֵּא דְנִן דְּפִרְקֵתָא.
 דְּבַרְהִי בְּתוֹקְפֵךָ, לְדִירָא דְקוֹדְשְׁךָ:

דְּ- שְׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן חִיל

אֲחִזוּ יֹשְׁבֵי פְלִשְׁתִּים: שְׁמְעוּ

עַמְמִיָּא, וְזַעוּ. דְּחֵלָא אֲחַדְתְּנוּן, לְדַהוּ

יְתַבִּין, בְּפִלְשֶׁתִים: טו) אִזְ נְבִהֵלוּ

אֱלוֹפֵי אֱדוֹם אֵילֵי מוֹאָב

יֶאֱחִזְמוּ רַעַד נִמְגּוּ כֹל יֹשְׁבֵי כְנָעַן: בְּכֵן אֲתַבְּהִילוּ,

רְבֵרְבֵי אֱדוֹם. תְּקִיפֵי מוֹאָב. אֲחַדְתְּנוּן, רְתִיתָא. אֲתַבְּרוּ, כֹּל דְּהוּ יְתַבִּין,

בְּכַנְעַן: טז) תִּפּוֹל עֲלֵיהֶם אֵימַתָּה וּפַחַד בְּגִדְלֵךְ

זְרוּעֶךָ יְדָמוּ כְּאֲבָן עַד-יַעֲבֹר עִמָּךְ יְהוָה

עַד-יַעֲבֹר עִם-זוֹ קִנִּיתָ: תִּפּוֹל עֲלֵיהוֹן אֵימַתָּא, וְדַחֲלֵתָא.

בְּסִגֵּי תוֹקְפֵךָ, יִשְׁתַּקּוּן כְּאֲבָנָא. עַד דְּיַעֲבֹר עִמָּךְ יי, יֵת אַרְנוֹנָא.

•————— רס"י —————•

בְּבוֹדֵם שְׁלֵ-יִשְׂרָאֵל: נִמְגּוּ. נְמוֹס, כְּמוֹ (תְּכֵלֵם
 סכ יא) בְּרֵבִיבִים תְּמַגְגְּנָה. אָמְרוּ עֲלֵינוּ הֵם
 בָּאִים לְכַלּוֹתֵינוּ וְלִירֹשׁ אֶת אֶרְצֵנוּ: טז) תִּפּוֹל
 עֲלֵיהֶם אֵימַתָּה. על הַרְחֹקִים: וּפַחַד. על
 הַקְּרוֹבִים, כְּעִנְיָן שְׁנֵאֲמַר (יִשְׁטע ז') כִּי שְׁמַעְנוּ
 אֶת אֲשֶׁר הוֹבִישׁ וְגו': עַד יַעֲבֹר עִמָּךְ יַעֲבֹר.
 כְּתַרְגוּמוֹ: קִנִּיתָ. חֲבַבְתָּ מִשְׁאָר אַמּוֹת, כְּחַפְץ

יִד יִרְגְּזוּן. מִתְרַגְּזוּן: יֹשְׁבֵי פְלִשְׁתִּים. מִפְּנֵי
 שְׁהָרְגוּ אֶת בְּנֵי אֶפְרַיִם שְׁמַהְרֹו אֶת הַקֶּץ
 וְיִצְאוּ בְּחֹזֶקָה, כְּמִפּוֹרֶשׁ בְּדַבְרֵי הַיָּמִים (דְּזַכִּי
 כִּימִיס א' ז' כ) וְהַרְגוּם אֲנָשֵׁי גֵת: טו) אֱלוֹפֵי
 אֱדוֹם אֵילֵי מוֹאָב. וְהֵלֵא לֹא הָיָה לָהֶם
 לִירָא כְּלוּם, שְׁהָרִי לֹא עֲלֵיהֶם הוֹלְכִים, אֲלֵא
 מִפְּנֵי אֲנִיּוֹת שְׁהָיוּ מִתְּאוּנָנִים וּמִצְטַעְרִים עַל

זֶלְקָה הַרְקֹדוּק: טז) תִּפּוֹל עֲלֵיהֶם אֵימַתָּה. תַּרְגוּמוֹ תִּפּוֹל כְּלוּם הַמִּקְרָא כִּי הַפַּחַד מִעֲצָמוֹ נִפְל
 עֲלֵיהֶם מִכַּח הָאוֹתוֹת שְׁרָאוּ וְאִינוּ דֶּרֶךְ בְּקֶשֶׁה. וְתַדַּע שְׁאִפִּילוּ בְּתִיבַת יֶאֱחִזְמוּ רַעַד תַּרְגָּם
 אַחַדְתְּנוּן, וְזֶה לֶךְ הָאוֹת דְּלָאוּ לְשׁוֹן בְּקֶשֶׁה הוּא: יְדָמוּ כְּאֲבָן. שְׁרָשוּ דְּמ"ם מִן הַכְּפוּלִים. וְהָיָה
 רָאוּי יְדָמוּ בְּקִמְץ וְהִקְלוּ הַמְלָה כִּי הַדְּגֵשׁ שֶׁהוּא בְּפ"א הַפְּעֵל לְהַכְרִיהַ כִּי הוּא לְשׁוֹן נִפְעֵל, וְלִכְן

סִמְכוּ עַל הַמְבִיץ וְהִקְלוּ הַמְלָה כְּמִנְהַג (שס):

תפסיר רס"ג

עד דיעבר. עמא דנן דפרקתא, ית

ירדנא: **י תבאמו ותטעמו****בהר נחלתך מכון****לשבתך פעלת יהוה****מקדש אדני פוננו ידיך:**

תעילנון. ותשרינון, בטורא דאחסנתך.

אתר לבית שבינתך. אתקינתא, יי.

מקדשא, יי, אתקנהי ידך: **יהוה |****ימלך לעלם ועד:** יימלכותיה לעלמא ולעלמי עלמיא: **יט כי בא סוס פרעה****ברכבו ובפרשיו בים וישב יהוה עליהם****את מי הים ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך****הים:** ארי עלו סוסות פרעה. ברתפוהי ובפרשוהי, בימא. ואתיב יי.עליהון, ית מי ימא. ובני ישראל הלכו ביבשתא, בגו ימא: **פ****ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התף**

— רס"י —

ואימתי יבנה בשתי ידים, בזמן שה' ימלך לעלם ועד, לעתיד לבא שכל המלוכה שלו: יס לעלם ועד. לשון עולמות הוא והוי"ו בו יסוד לפיכך היא פתוחה, אבל (ירמיה כט כג) ואנכי היודע ועד, שהוי"ו בו שמוש, קמוצה היא: יט **כי בא סוס פרעה**. כאשר בא: כותקח **מרים הנביאה**. היכן נתנבאה כשהיתה אחות אהרן, קדם שנלד משה, אמרה עתידה אמי שתלד בן וכו', כדאיתא

הקנוי בדמים יקרים, שחביב על האדם: יז **תבאמו**. נתנבא משה שלא יכנס לארץ לכף לא נאמר תביאנו: **מכון לשבתך**. מקדש שלמטה מכון כנגד כסא שלמעלה אשר פעלת: **מקדש**. הטעם עליו זקף גדול להפרידו מתבת השם שלאחריו המקדש אשר פוננו ידיך ה'. חביב בית המקדש שהעולם נברא ביד אחת, שנאמר (ישעי מח יג) אף ידי יסדה ארץ, ומקדש בשתי ידים.

תפסיר רס"ג

אכת הרון. דפא פי ידהא.
 פכירג גמיע אלנסא וראהא.
 בדפוף וטבול: כא) וגאנבתקן
 מרים. סבחו ללה אד' אקתדר
 אקתדארא. אלכיל ורכאבהא
 רמא בדם פי אלבחר:
 כב) ורחל מוסי בני אסראיל
 מן בחר אללקזם. וכירגו אלי
 ברייה שור. וסארו תילאתה
 איאם. פי אלבריה ולם יגדו
 מאא: כג) וגאו אלי אלמירה.
 ולם יטיקו אן ישרבו מנהא

**בִּידָה וַתַּעֲאֹן כָּל־הַנָּשִׁים
 אַחֲרֶיהָ בְּתַפִּים וּבְמַחֲלֹת:
 וּנְסִיבַת מְרִים נְבִיאָתָא. אַחֲתִיָּה דְאֶהְרֹן.
 יַת תּוּפֵא בִידָה. וּנְפִקָא כָּל נְשִׂיא
 בְּתַרְהֵא. בְּתוּפִין וּבְחַנְגִּין: כֵּא וַתַּעֲזֹן
 לָהֶם מְרִים שִׁירוּ לִיהוָה
 כִּי־גָאָה גָאָה סוּס וּרְכָבוּ
 רָמָה בַּיָּם: וּמַעֲנִיא לְהוֹן מְרִים.
 שְׁבַחוּ וְאוּדוּ קָדָם יְיָ, אֲרִי אֲתַגְּאִי עַל
 גִּיּוֹתֵנִיא וְגִיאוֹתָא דִּילִיָּה הִיא. סוּסֵיא**

**וּרְכָבֶיהָ רָמָא בַּיָּמָא: ס כֵּב וַיִּסַּע מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל
 מִיַּם־סוּף וַיַּעֲאֹן אֶל־מִדְבַר־שׁוּר וַיִּלְכוּ־שְׁלֹשֶׁת־
 יָמִים בְּמִדְבָר וְלֹא־מָצְאוּ מַיִם: וְאֵטִיל מֹשֶׁה יַת יִשְׂרָאֵל
 מִיָּמָא דְסוּף. וּנְפִקוּ לְמִדְבָרָא דְחַגְרָא. וְאוּלוּ תִלְתָּא יוֹמִין. בְּמִדְבָרָא
 וְלֹא אֲשַׁבְּחוּ מִיָּא: כֵּג וַיָּבֹאוּ מִרְתָּהּ וְלֹא יָכְלוּ לְשִׁתֵּת**

— רס"י —

וגדולה היתה בות הים מבות מצרים,
 שנאמר (שיר כסויס 6 יא) תורי זהב נעשה לך
 עם נקדות הכסף לפיכך הצרף להסיען בעל
 כרחם: כג ויבאו מרתה. כמו למרה, ה"א
 בסוף תבה במקום למ"ד בתחלתה, והתי"ו
 היא במקום ה"א הנשרשת בתיבת מרה,
 ובסמיכתה פשהיא נדבקת לה"א, שהיא
 מוסיף במקום הלמ"ד, תהפך הה"א לשלשרש
 לתי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש בתבה,
 תתהפך לתי"ו בסמיכתה, כמו (שע"כ כז ז)
 כמה אין לי (סס"כ 6 יב) וחתנו בערה בו,

בסוטה (דף יג 6). דבר אחר אבות אהרן לפי
 שמסר נפשו עליה בשנצטרעה, נקראת על
 שמו: את התף. כלי שלמיני זמר: בתפיים
 ובמחלות. מבטחות היו צדקניות שבדור
 שהקדוש ברוך הוא עושה להם נסים
 והוציאו תפיים ממצרים: כה ותעזן להם
 מרים. משה אמר שירה לאנשים, הוא אמר
 והם ענין אחריו, ומרים אמרה שירה לאנשים:
 כז ויסע משה. הסיען בעל כרחם שעטרו
 מצרים סוסייהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים
 טובות, והיו ישראל מוצאין אותם בים,

תפסיר רס"ג

מֵיִם מִמֶּרְהָ פִּי מֵרִים הֵם
 עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מֶרְהָ:
 וְאַתּוֹ לְמֶרְהָ. וְלֹא יִכִּילוּ. לְמִשְׁתֵּי מֵיָא
 מִמֶּרְהָ. אֲרִי מְרִירִין אֲנוּן; עַל כֵּן קָרָא
 שְׁמָהּ מֶרְהָ: כִּי וַיִּלְנוּ הָעַם עַל-
 מֹשֶׁה לֵּאמֹר מַה-נִּשְׁתָּה:
 וְאַתְרַעְמוּ עִמָּא. עַל מֹשֶׁה לְמִימַר מָא
 נִשְׁתִּי: כִּי וַיִּצַּעַק אֶל-יְהוָה
 וַיֹּרְהוּ יְהוָה עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל-הַפִּיִם וַיִּמְתְּקוּ
 הַפִּיִם שֵׁם שָׁם לוֹ חֶק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסְהוּ: וְצִלִּי
 קָדַם יי. וְאַלְפִיָּה יי אָעָא. וּרְמָא לְמֵיָא. וּבִסִּימוּ מֵיָא. תַּמָּן גִּזַּר לִיָּהּ. קָיִם
 וְדִין וְתַמָּן נִסִּיָּהּ: כִּי וַיֹּאמֶר אִם-שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל |
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִיֶּשֶׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהֶאֱזַנְתָּ
 לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל-חֻקָּיו כָּל-הַמְּחֻלָּה

— רס"י —

הרי ה"א שלשֶׁרֶשׁ נְהַפְכַת לְתִי"ו, מִפְּנֵי
 שְׁנִסְמַכַת אֶל הַי"ו הַנּוֹסֶפֶת, וְכֵן (ויקרא כב מד)
 עֶבֶד וְאָמָה, (צרכא שׂי ל ג) הַנְּהָ אֶמְתִּי בְלִהָה,
 (שס ז ז) לְנַפֵּשׁ חַיָּה, (איוז לג כ) וְזִהְמַתּוּ הַיָּתּוּ
 לְחֶם, (שופטים ד ה) בֵּין הָרְמָה, (שמואל א' ז י)
 וְתִשׁוּבְתוּ הָרְמָתָה: כִּי וַיִּלְנוּ. לְשׁוֹן נִפְעַל הוּא
 וְכֵן הַתְרַגּוּם לְשׁוֹן נִפְעַל הוּא וְאַתְרַעְמוּ. בֵּן
 דְרָךְ לְשׁוֹן תְּלַנָּה לְהִסָּב הַדְּבֹר אֶל הָאָדָם
 מִתְלוֹנֵן מִתְרוּעֵם, וְלֹא אָמַר, לוֹנֵן, רוּעֵם, וְכֵן
 יֹאמֵר כְּלוּנָה דִיקוּמְפִלִינֵשׁ"ט שׂי"י, מוֹסָב הַדְּבֹר
 אֶלָּו בְּאִמְרוּ שׂי"י [עצמון]: כִּי שָׁם שָׁם לוֹ.

שִׁמּוֹ הַמְּזוּר (כ) שָׁם שָׁם. הַמְּנַהֵג לְהַפְרִיד מֵעֵט בֵּין שְׁתֵּי תִיבוֹת אֵלוֹ.

תפסיר רס"ג

אלי וצאיאה. וחקצית גמיע רסומה. פגמיע אלאמראין. אלתי אחלתהא באלמצריון לא אחל פיד שייא מנהא. לאני אללה מעאפיד: כז) תים גאו אלי אילים. ותים אתני עשר עין מא וסבעין נכלה. פנזלו תים עלי אלמא: טז א) ורחלו מן אילים. וגאת גמאעה בני אסראיל אלי בר'יה סין. אלדי בין אילים ובין סיני. מן אליוס אלכ'מס עשר מן אלשהר אלתיאני. לכ'רוגהם מן בלד מצר:

אֲשֶׁר-שָׁמְתִי בְּמִצְרַיִם לֹא-
אֲשִׁים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה
וְאָמַרְתָּ: וְאָמַר אִם קָבֹלָא תִקְבִּיל.
לְמִימְרָא דִּי אֶלְהָךְ. ודְכָשֵׁר קְדְמוּהִי
תַעֲבִיד. ותַצִּית לְפַקוּדוּהִי. ותַטַּר כָּל
קְדְמוּהִי. כָּל מַרְעִין. דְשׁוּיְתִי בְּמִצְרַיִם לֹא
אֲשׁוּיְנוּן עֲלֶךְ. אָרִי: אָנָּא יִי אֶסְדִּי: ס
⦿ חֲמוּשֵׁר ⦿ חֲמוּשֵׁר ⦿ (חֲמִישִׁי) ⦿ כִּי וַיָּבֹאוּ
אֵילָמָה וְשֵׁם שְׁתֵּי עֶשְׂרֵה
עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים

וַיַּחֲנוּ-שָׁם עַל-הַמַּיִם: וְאֵתוּ לְאֵילִים. וְתִמְן. תְּרִי עֶסֶר.
מבועין דמיין ושבועין דקלין. ושרו תמן על מיא: טז א) ויסעו
מאילם ויבאו כל-עדת בני-ישראל אל-
מדבר-סין אשר בין-אילם ובין סיני בחמשה
עשר יום לחדש השני לצאתם מארץ מצרים:
ונטלו מאלים. ואתו. כל פנשתא דבני ישראל למדברא דסין.

— רס"י —

עשר שבטים נודמנו להם: ושבועים תמרים.
פנגד שבועים זקנים: טז ב) בחמשה עשר
יום. נתפרש היום שלחניה זו, לפי שבו ביום
פלתה החררה שהוציאו ממצרים והצרכו
למן, למדנו שאכלו משגרי הבצק [משגרי
המצות] ששים ואחת סעודות, ונרד להם מן
בששה עשר באיר ויום ראשון בשבת היתה,
כדאיתא במסכת שבת (דף טז ב):

אדמה וכיוצא בהם: לא אשים עליך. ואם
אשים תרי היא כלא הושמה, כי אני ה'
רופאך, זהו מדרשו. ולפי פשוטו כי אני ה'
רופאך ומלמדך תורה ומצות למען
תנצל מהם, כרופא הזה האומר לאדם אל
תאכל דבר זה פן יביאך לידי חולי זה וכן
הוא אומר (משלי ג ט) רפאות תהי לשרך:
כז שתים עשרה עינת מים. פנגד שנים

תפסיר רס"ג

(ב) פתד'מר גמאעה' בני
 אסראיל. עלי' מוסי' ותרון פי
 תלך אלבריה: (ג) וקאלו להם
 בני אסראיל. יא ליתנא מתנא
 באמר אללה פי בלד מצר. פי
 גלוסנא עלי' קדור אללהם.
 ואפלנא מן אלטעאם שבענא.
 אד' אכ'רגתמונא אלי' הדיה
 אלבריה. לתקתלו גמיע הדיא
 אלגוק פי אלגוע: (ד) פקאל
 אללה למוסי'. האנא מנזל לפם
 טעאמא מן אלסמא. יכ'רג

דבין אילים ובין סיני. בחמישת עסרא
 יומא לירחא תננינא. למפקהון מארעא
 דמצרים: ב (כ' וילינו) וילונו כל-
 עדת בני-ישראל על-משה
 ועל-אהרן במדבר: ואתרעמו.
 כל פנשתא דבני ישראל. על משה ועל
 אהרן במדברא: ג ויאמרו אליהם
 בני ישראל מי-יתן מותנו
 ביד-יהוה בארץ מצרים
 בשבתנו על-סיר הבשר באכלנו לחם לשבע
 כי-הוצאתם אתנו אל-המדבר הזה להמית
 את-כל-הקהל הזה ברעב: ויאמרו להון בני ישראל. לוי
 דמיתנא קדם יי בארעא דמצרים. כד הוינא יתבין על דודי בשרא. כד
 הוינא אכלין לחמא וסבעין. ארי אפיקתון יתנא למדברא הדין.
 לקטלא. ית כל קהלא הדין בכפנא: ד ויאמר יהוה אל-
 משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא
 העם ולקטו דבר-יום ביומו למען אנסנו הילך
 בתורתי אם-לא: ואמר יי למשה. האנא מחית לכון.

•————— רס"י —————•

והיינו מתים: דדבר יום ביומו. צורך
 אכילת יום ילקטו ביומו, ולא ילקטו היום
 לצורך מקר: למען אנסנו הילך בתורתי.
 אם ישמרו מצות התלויות בו, שלא
 יותירו ממנו ולא יצאו בשבת ללקוט:

ז וילונו. לפי שכלה הלחם: ג מי יתן
 מותנו. שנמות, ואינו שם דבר כמו מותנו
 אלא כמו עשותנו חנותנו, שובנו לעשות
 אנחנו לחנות אנחנו, למות אנחנו. ותרנומו
 לוי דמיתנא, כמו (במדבר יד ז) לו מתנו הלואי

תפסיר רס"ג

אלקום פילקטונה אמר יום
ביום. לקבל אן אמתחנהם.
איסירו פי שראיעי אם לא:
(ה) פאדיא כאן פי אליום
אלסאדס. יצלחון מא יאתון
בה. פאנה יפון צ'עף מא
ילקטון פי כל יום: (ו) פקאל
מוסי וחרון. לגמיע בני
אסראיל. באלעשא תעלמו.
אן אללה אכירגכם מן בלד
מצר: (ז) ובאלג'דאה תנצ'רו
פרם אללה. אד' סמע
תד'פרכם עליה. ונחן מן.

לחמא מן שמיא. ויפקון עמא וילקטון
פתגם יום ביומיה. בדיל דאנסינון.
היהכון באוריתי אם לא: ה והיה
ביום הששי והכינו את
אשר-יביאו והיה משנה
על אשר-ילקטו יום | יום:
ויהי ביומא שתיא. ויתקנון ית דייתון.
ויהי על חד תרין. על דילקטון יום יום:
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
אֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרֹב

וידעתם כי יהוה הוציא אתכם מארץ מצרים:
ואמר משה ואהרן. לכל בני ישראל. פרמשא. ותדעון. ארי יי. אפיק
יתכון מארעא דמצרים: וּבִקֵּר וּרְאִיתֶם אֶת-כְּבוֹד
יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-תְּלַנְתֵיכֶם עַל-יְהוָה וְנַחֲנוּ

— רס"י —

הוציא אתכם, שיגזו לכם את השליו:
ז ובקר וראיתם. לא על הכבוד שנאמר
(לכלן פסוק י) והנה כבוד ה' נראה בעיני,
נאמר, אלא כף אמר להם ערב וידעתם כי
היכולת בידו לתן תאותכם ובשר יתן, אף
לא בפנים מאירות יתננה לכם, כי שלא
פדוגן שאלתם אותו ומפרס מלאה, והלחם
ששאלתם לצורך, בירידתו לבקר תראו את
כבוד אור פניו שיורידהו לכם דרך חבה
בבקר, שיש שהות להכינו וטל מלמעלה וטל
מלמטה כמנח בקפסא: את תלנתיכם על
ה'. כמו אשר על ה': ונחנו מה. מה אנחנו
חשובין: כי תלינו עלינו. שתריעמו עלינו

כי והיה משנה. ליום ולמחרת: משנה. על
שהיו רגילים ללקוט יום יום שלשאר ימות
השבוע. ואומר אני אשר יביאו והיה משנה,
לאחר שביאו ומצאו משנה במדידה על
אשר ילקטו וימדו יום יום וזהו (לכלן פסוק כג)
לקטו לחם משנה, בלקיטתו היה נמצא לחם
משנה. וזהו (לכלן פסוק כט) על בן הוא נותן
לכם ביום הששי לחם יומים, נותן לכם
ברכה פיוסיון [שפע] בבית למלאות העמר
פעמים לחם יומים: וערב. כמו לערב:
וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ
מצרים. לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם
אותנו, תדעו כי לא אנחנו המוציאים אלא ה'

תפסיר רס"ג

אד' תתד'מרון עלינא: ח) ת'ם קאל מוסי' ד'אך באן יעטיכם אללה באלעשא לחמא תאכלונא. וטעאמא באלג'דאה תשב'עונה. אד' סמע תד'מרכם אלד'י תתד'מרו עליה. ונחן מן. ל'ס עלינא תד'מרכם בל עלי' אללה: ט) פקאל מוסי' ל'הרון. קל לגמאעה בני אסראיל. תקדמו בין ידי אללה. פאנה קד סמע תד'מרכם:

מָה כִּי (כ' תלונו) תִּלְיִנוּ עָלֵינוּ:
 ובצפרא. ותחזון ית יקרא די'. בדשמיען קדמוהי תורעמתכון על יי'. ונחנא מא.
 ארי מתרעמתון עלנא: ה) ויאמר
**מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם
 בְּעָרֵב בָּשָׂר לֶאֱכֹל וְלֶחֶם
 בַּבֶּקֶר לְשִׁבְעַת שָׁמַעַי יְהוָה
 אֶת־תְּלַנְתֵּיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם
 מִלֵּינִם עָלָיו וְנַחֲנוּ מָה לֹא־עָלֵינוּ תְּלַנְתֵּיכֶם כִּי
 עַל־יְהוָה:** ואמר משה. בדינתן יי לכון פרמשא בסרא למיכל.
 ולחמא בצפרא למסבע. בדשמיען קדם יי תורעמתכון. דאתון
 מתרעמין עלוהי. ונחנא מא. לא עלנא תורעמתכון אלהין על מימרא
 די': ויאמר משה אל-אהרן אמר אל-כל-
**עַדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע
 אֶת תְּלַנְתֵּיכֶם:** ואמר משה לאהרן. אימר. לכל כנשתא
 דבני ישראל. קרבו קדם יי'. ארי שמיען קדמוהי תורעמתכון:

— רס"י —

את הכל, את בניכם ונשיכם ובנותיכם וערב רב, ועל כרחי אני זקוק לפרש תלינו בלשון תפעילו מפני דגשותו וקרייתו, שאלו היה רפה הייתי מפרשו בלשון תפעלו, כמו (שמות יז ג) וילן העם על משה, או אם היה דגוש ואין בו יו"ד ונקרא תלונג, הייתי מפרשו לשון תתלונג, עכשיו הוא משמע תלינו את אחרים, כמו במרגלים (צמדזר יד לו) וילינו עליו את כל העדה: ס) בשר לאכל. ולא זולק הדקדוק: ז) כי תלינו עלינו. הלמ"ד בדגש תמורת הנח, להפריש בינו ובין ענין לינה (ס):

לשבע, למדה תורה דרף ארץ שאין אוכלין בשר לשבע. ומה ראה להוריד לחם בבקר ובשר בערב, לפי שהלחם שאלו כהוגן, שאי אפשר לו לאדם בלא לחם, אבל בשר שאלו שלא כהוגן, שהרבה בהמות היו להם. ועוד, שהיה אפשר להם בלא בשר, לפיכך נתן להם בשעת טרוח, שלא כהוגן: אשר אתם מלינים עליו. את האחרים השומעים אתכם מתלוננים: ט) קרבו. למקום שהענן ירד:

תפסיר רס"ג

(י) פִּכְמָא פִּלְם הָרוֹן בְּדִאֲלֵךְ
 גְּמָאעָה בְּנֵי אִסְרָאֵל. אֶלְתַּפְתּוּ
 אֵלַי אֲלֵבֶר. פֶּאֲדִיא בְּנוֹר
 אֱלֹהֵי. קֹד צִיְהֵר פִּי אֲלֵגִ'מָאם:
 (יא) תִּים פִּלְם אֱלֹהֵי מוֹסִי
 תַּפְלִימָא: (יב) קֹד סְמַעַת תְּדַ'מֵר
 בְּנֵי אִסְרָאֵל. קֹל לָהֶם בֵּין
 אֲלֵגְרוֹבִין תֶּאֱכֹלוֹן לַחֲמָא.
 וּבֵאֲלֵגִ'דָּאָה תִּשְׁבְּעוֹן טְעָאמָא.
 וְתַעֲלָמוֹן אֲנִי אֱלֹהֵי רִבְכָם:
 (יג) פִּלְמָא כָּאֵן בֵּאֲלַעֲשָׂא.
 צָעֵד אֲלִסְלוֹא. פְּגִטָּא
 אֲלַעֲסֵכֶר. וּבֵאֲלֵגִ'דָּאָה כָּאֵן
 סַכְבֵּי אֲלִטְל. תּוֹאֲלֵי אֲלַעֲסֵכֶר:

וַיְהִי כַּדְבַר אֲהָרֹן אֶל-
 כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּפְנוּ
 אֶל-הַמִּדְבָּר וְהָיָה כְבוֹד
 יְהוָה נֹרְאָה בְּעֵינָיו: וְהוּא. כִּד
 מְלִיל אֲהָרֹן עִם כָּל כְּנִשְׁתָּא דְבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל. וְאֶת־פְּנֵיאוּ לְמִדְבָּרָא. וְהָא יִקְרָא

דַּיִי. אֲתַגְלִי בְּעֵנָא: פ פִּי טְעָמִי בְּסִפְרֵי תִיבְרִין

(ששי) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-
 מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וּמְלִיל יִי עִם

מֹשֶׁה לְמִימֵר: יִי שְׁמַעְתִּי אֶת-

תְּלוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבַר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין
 הָעֲרָבִים תֶּאֱכֹלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ-לָחֶם
 וַיִּדְעֹתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: שְׁמִיעַ קְדָמִי. יִת
 תּוֹרַעְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. מְלִיל עֲמָהוֹן לְמִימֵר. בֵּין שְׁמִשָּׂא תִיכְלוֹן
 בְּסָרָא. וּבְצַפְרָא תִּסְבְּעוֹן לַחֲמָא. וְתִדְעוֹן. אֲרִי. אֲנָא יִי אֱלֹהֵכוֹן:
 וַיְהִי בְּעָרְב וַתַּעַל הַשָּׁלוֹ וַתִּכַּס אֶת-הַמַּחֲנֶה
 וּבִבְקָר הִיְתָה שֹׁכֶבֶת הַטֵּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה:
 וְהוּא בְּרַמְשָׂא. וּסְלִיקַת שְׁלִיו. וַחֲפַת יִת מְשֻׁרִיתָא. וּבְצַפְרָא.

— רס"י —

יג השָׁלוֹ. מִיִּן עוֹף וְשִׁמְן מְאֹד: הִיְתָה שֹׁכֶבֶת הוּא אֹמֵר (במדכז יא ט) וּבְרַדְת הַטֵּל וְגוֹ
 הַטֵּל. הַטֵּל שׁוֹכֵב עַל הַמֶּן וּבְמִקוֹם אַחַר הַטֵּל יוֹרֵד עַל הָאָרֶץ וְהַמֶּן יוֹרֵד עָלָיו.

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: יִי שְׁמַעְתִּי אֶת תְּלוֹנֹת. הַדְּגֵשׁ תַּמּוּרַת הַנַּח כִּי הִיָּה רֵאוּי תְלוֹנוֹת עַל מִשְׁקַל
 תְּכוֹנוֹת תְּשׁוּבוֹת (שם):

תפסיר רס"ג

הָיוֹת נִחַתְתָּ טֹלָא. סְחֹר סְחֹר לְמִשְׁרִיתָא:
 יִד וְתַעַל שְׁכַבְתָּ הַטֵּל וְהִנֵּה
 עַל-פְּנֵי הַמְדַבֵּר דִּק
 מַחְסָפִס דִּק כַּפְפֹּר עַל-

הָאָרֶץ: וּסְלִיקַת נִחַתְתָּ טֹלָא. וְהָא.
 עַל אִפֵּי מְדַבְּרָא דְעֵדֶק מְקַלְף. דְעֵדֶק
 דְגִיר כְּגַלִּידָא עַל אַרְעָא: טו וַיֵּרְאוּ

בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו מִן הוּא כִּי
 לֹא יָדְעוּ מֵה-הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא
 הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָהּ: וַחֲזוּ בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל. וַאֲמָרוּ. גִּבֹר לְאַחֵיהֶם מִנָּא הוּא. אָרִי לֹא יָדְעִין מָה הוּא.
 וַאֲמַר מֹשֶׁה לְהוֹן. הוּא לַחְמָא. דִּיהֵב יי. לְכוּן לְמִיכַל:

רס"י

מְקַלְפֵי לְשׁוֹן (כַּמְשֵׁיט ל לז) מְחֻשׁוֹף הַלְבָן:
 כַּפְפֹּר. כַּפּוֹר יִלִּיד"כ זַלְט"ז דְעֵדֶק כְּגִיר (יִשְׁעִיכ
 כז ט) כַּבְּנֵי גִיר וְהוּא מִין צִבְע שְׁחֹר,
 כְּדַאמְרִינֵן גְּבִי כְּסוּי הָדָם (חולין פח ז)
 הַגִּיר וְהוֹרְגִיף. דְעֵדֶק כְּגִיר כְּגַלִּידָא עַל
 אַרְעָא דִּק הִנֵּה כְּגִיר וְשׁוֹכֵב מְגִלָּד כְּקָרַח
 עַל הָאָרֶץ. וְכֵן פְּרוּשׁ דִּק כַּפְפֹּר, שְׁטוּחַ
 קְלוּשׁ וּמְחַבֵּר כְּגַלִּיד. דִּק טִינְצִי"ט זַלְט,
 שְׁהִיָּה מְגִלִּיד גְּלָד דִּק מְלַמְעֵלָה. וְכְּגִיר
 שְׁתַּרְגָּם אֲנָקְלוּס, תּוֹסַפֵּת הוּא עַל לְשׁוֹן
 הָעֵבְרִית, וְאִין לֹא תִבְּה בַּפְּסוּק: טו מִן הוּא.
 הַכְּנַת מִזוֹן הוּא, כְּמוֹ (דִּינִיאל 6 ט) וַיִּמְנַן לָהֶם
 הַמֶּלֶךְ: כִּי לֹא יָדְעוּ מֵה הוּא. שִׁיקְרָאוּהוּ
 בְּשֵׁמוֹ:

וַחֲזוּ וַיִּוֹרֵד טַל עֲלֵיו וְהָרִי הוּא כְּמִנְחָה בְּקַפְסָא:
 יִד וְתַעַל שְׁכַבְתָּ הַטֵּל וְגוֹי. כְּשֶׁהַחֲמָה זוֹרַחַת
 עוֹלָה הַטֵּל שְׁעַל הַמֶּן לְקִרְאֵת הַחֲמָה, כְּדִרְךָ
 טַל עוֹלָה לְקִרְאֵת הַחֲמָה, אִף אִם תִּמְלֹא
 שְׁפוּפֶרֶת שְׁלִי-בִיצָה טַל, וְתִסְתּוּם אֶת פִּיהָ
 וְתִנְיָחָה בַחֲמָה, הִיא עוֹלָה מֵאֲלִיָּה בְּאִוִיר.
 וְרִבּוּתֵינָה דְרָשׁוּ שְׁהַטֵּל עוֹלָה מִן הָאָרֶץ
 בְּאִוִיר, וְכַעֲלוֹת שְׁכַבְתָּ הַטֵּל נִתְגַּלָּה הַמֶּן וְרָאוּ
 וְהִנֵּה עַל פְּנֵי הַמְדַבֵּר וְגוֹי: דִּק. דְבַר דִּק:
 מַחְסָפִס. מְגִלָּה, וְאִין דּוּמָה לוֹ בְּמִקְרָא. וַיֵּשׁ
 לְפָרֶשׁ מַחְסָפִס לְשׁוֹן חֲפִיסָא וְדִלוּסְקָמָא
 שְׁבִלְשׁוֹן מִשְׁנָה. כְּשֶׁנִּתְגַּלָּה מִשְׁכַּבְתָּ הַטֵּל
 רָאוּ שְׁהִיָּה דְבַר דִּק מַחְסָפִס בְּתוֹכּוֹ
 בֵּין שְׁתֵּי שְׁכַבּוֹת הַטֵּל. וְאִוִּינְקְלוּס תַּרְגָּם

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: יִדִּק כַּפְפֹּר. הַתְּרַגּוּם דְעֵדֶק דְגִיר, בְּדַל"ת לֹא בְכ"ף:

שְׁמוֹ הַמְדַבֵּר (ט) מִן הוּא. הַמְנַהֵג לְהַטְעִים אֶת הַמִּי"ם וְלְהַפְרִיד מֵעַט בֵּין הַתִּיבּוֹת.

תפסיר רס"ג

(טז) הדיא אל־אמר אל־די אמר אל־לה בה. אן ילקטו מנה כל רגל עלי קדר עיאלה. מרזבאן לכל גמגמה. עלי אחצא אנפסכם. כל רגל יאכד' למן פי ביתה: יז) פצנעו פדיאך בני אסראיל. ולקטו. מן פתיר ומן קלל: יח) פכאלוה באלמרזבאן. ולם יפציל מן פתיר ומן קלל לם ינקצה. כל רגל עלי קדר עיאלה לקטו: יט) פקאל להם מוסי. לא יבק אנסאן מנה שייא אלי אלג'דאה: כ) פלם יקבלו מן מוסי. ופקו מנה

טז זה הדבר אשר צוה יהוה לקטו ממנו איש לפי אכלו עמר לגלגלת מספר נפשותיכם איש לאשר באהלו תקחו: דין פתגמא דפקיד יי. לקוטו מניה. גבר לפום מיכליה. עומרא לגולגולתא. מנין נפשתכון. גבר לדבמשפניה תסבון: **ויעשו כן בני ישראל וילקטו המרבה והממעיט:**

ועבדו כן בני ישראל. ולקטו. דאסגי ודאזער: **ויעשו כן בני ישראל וילקטו המרבה והממעיט לא החסיר איש לפי-אכלו לקטו:** וכלו בעומרא. ולא אותר דאסגי. ודאזער לא חסר. גבר לפום מיכליה לקטו: **ויאמר משה אליהם איש אל-יותר ממנו עד-בקר:** ואמר משה להזן. אנש. לא ישאר מניה עד צפרא: **ולא שמעו אל-משה ויותרו אנשים ממנו עד-בקר וירם תולעים**

רס"י

ומצאו שהמרבה ללקוט לא העדיף על עמר לגלגלת אשר באהלו, והממעיט ללקוט לא מצא חסר מעומר לגלגלת, וזהו נס גדול שנעשה בו: **כ ויותרו אנשים.** דתן ואבירם: **וירם תולעים.** לשון רפה: **ויבאש.** הרי זה

טז עמר. שם מדה: **מספר נפשותיכם.** כפי מנין נפשות שיש לאיש באהלו תקחו עמר לכל גלגלת: **י המרבה והממעיט.** יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט וכשבאו לביתם ומדדו בעומר, איש איש מה שלקטו.

שימו המז'ר (ט) וי'רם. הנעימה ב"ד. והעולם טועים שקוראים מלרע.

תפסיר רס"ג

וַיִּבְאֵשׁ וַיִּקְצַף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה:

וְלֹא קִבְּלוּ מִן מֹשֶׁה. וְאַשְׁאֲרוּ גּוֹבְרִין מִנִּיהַ עַד צַפְרָא. וּרְחַשׁ רַחֲשָׂא וּסְרִי וּרְגֹז

עֲלֵיהֶן מֹשֶׁה: כַּא וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ

בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר אִישׁ כִּפִּי

אֲכָלוּ וְחַם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמְסוּ:

וַלְקִטּוּ יִתִּיהַ בַּצֶּפֶר בַּצֶּפֶר. גְּבַר כְּפֹס מִיִּכְלִיהָ. וּמָא דְמִשְׁתַּאֲר מִנִּיהַ עַל אִפֵּי חֻקְלָא בְּד חֻמָּא עֲלוּהִי שְׁמִשָּׂא פֶשֶׁר:

כַּב וַיְהִי | בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לִקְטוּ

לֶחֶם מִשְׁנֵה שְׁנֵי הָעֶמֶר לְאֶחָד וַיִּבְאוּ כָּל-

נְשֵׂי־אִי הָעֵדָה וַיִּגִּידוּ לְמֹשֶׁה: וַהֲוֵה בְּיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה.

לְקִטּוּ לְחֻמָּא עַל חַד תְּרִין. תְּרִין עוֹמְרִין לְחַד. וְאַתּוּ כָּל רַבְרָבֵי

כְּנִשְׁתָּא וְחוּיָאוּ לְמֹשֶׁה: כַּג וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר

דְּבַר יְהוָה שֶׁבַת־שַׁבְּתוֹן שַׁבַּת־קֹדֶשׁ לִיהוָה מַחַר אֵת

אנאס אלי אלג'דאה. פנתן ונגל דודא. פסכ'ט עליהם. מוסי': כא) וכאנו ילקטונה פי כל ג'דאה כל רגל עלי קדר עיאלה. פאד'א חמית אלשמס תמאסא: כב) ולמא פאן פי אליום אלסאדס. לקטו מן אלטעאם צעפא. מרזבאנין לכל ואחד. פגאו גמיע אשראף אלגמאעה. ואכ'ברו מוסי': כג) פקאל להם. הו מא קאל אללה. עטלה הי סבת מקדסא

— רס"י —

לְאֶחָד. וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה לֶחֶם מִשְׁנֵה מִשְׁנֵה. אוֹתוּ הַיּוֹם נִשְׁתַּנָּה לְשִׁבְח בְּרִיחוֹ וְטַעְמוֹ: וַיִּגִּידוּ לְמֹשֶׁה. שְׁאֵלוּהוּ מַה הַיּוֹם מִיּוֹמִים, וּמִכַּאֵן יֵשׁ לְלִמּוּד שְׁעָדִין לֹא הִגִּיד לָהֶם מֹשֶׁה פְּרִשְׁת שַׁבַּת שְׁנִצְטָנָה לְוֹמַר לָהֶם (פסוק ט) וְהִיָּה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהַכִּינוּ וְגוֹי, עַד שְׁשָׁאֲלוּ אֵת זֹאת, אָמַר לָהֶם (פסוק כג) הוּא אֲשֶׁר דְּבַר ה', שְׁנִצְטָנָה לְוֹמַר לָכֶם, וְלִכְפָּר עֲנִשׁוּ הַכְּתוּב, שְׁאֲמַר לוֹ (פסוק כח) עַד אָנָּה מֵאַנְתֶּם, וְלֹא הוֹצִיאוּ מִן הַכֶּלֶל: כַּג אֵת אֲשֶׁר תֹּאפּוּ אָפוּ. מַה שְׁאַתֶּם רוֹצִים לְאַפּוֹת בְּתַנּוּר, אָפוּ הַיּוֹם, הַכֹּל לְשְׁנֵי יָמִים, וּמַה שְׁאַתֶּם צְרִיכִים לְבַשֵּׁל

מקרא הפוף, שתחלה הבאיש ולבסוף התליע, כעננן שנאמר (פסוק כד) ולא הבאיש ורמה לא היתה בו, וכן דרף כל המתליעים: כה וְחַם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמְסוּ. הנשאַר בשדה נמוח (י"ג: נמוח) ונעשה נחלים, ושותין ממנו אילים וצבאים, ואמות העולם צדין מהם וטועמין בהם טעם מן, ויודעין מה שבתון של-ישראל. ותרגמו של נמס פשר, לשון פושרין, על ידי השמש מתחמם ומפשייר דיטפיפרי"יך ודגמתו בסנהדרין [סז] בסוף ארבע מיתות: כז לְקִטּוּ לֶחֶם מִשְׁנֵה. כשמדדו את לקיטתם באהליהם מצאו כפלים שני העמר

תפסיר רס"ג

ללה ג'דא מא תרידו אן
 תכ'בזון אכ'בזו. ומא פצ'ל.
 דעוה ל'כס מחפוצ'א אלי
 אלג'דאה: כד) פ'ודעוה אלי
 אלג'דאה. כ'מא א'מרדה מוסי.
 ולם ינתו. ור'מה לם תכ'פון פיה:
 כד) פ'קאל מוסי כ'לוה אליום.
 לאן אליום סבת ללה. ואליום
 לא תג'דוה פי אלצ'תרי:
 כו) סתה' איאם תלק'טונה.

אֲשֶׁר-תֹּאפוּ אִפּוֹ וְאֵת
 אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בְשָׁלוֹ וְאֵת
 כָּל-הָעֵדֻף הַנִּיחוּ לָכֶם
 לְמִשְׁמַרְת עַד-הַבֶּקֶר: וַאֲמַר
 לְהוֹן. הוּא דְמַלִּיל יי. שְׁבֵא שְׁבֵתָא
 קוּדְשָׁא. קְדָם יי מְחַר. ית דְאֵתוֹן
 עֵתִידִין לְמִיפָא אִיפּוֹ. וְיֵת דְאֵתוֹן עֵתִידִין
 לְבִשְׁלָא בְשִׁילוֹ. וְיֵת כָּל מוֹתָרָא.

אֲצַנְעוּ לְכוֹן. לְמִטָּרָא עַד צַפְרָא: כ' וַיִּנְיְחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֶּקֶר
 כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבְאִישׁ וְרָמָה לֹא-
 הִיָּתָה בּוֹ: וַאֲצַנְעוּ יָתִיָּה עַד צַפְרָא. כ'מא דְפִקִּיד מֹשֶׁה. וְלֹא סְרִי.
 וְרַחֲשָׂא לָא הָוֵת בִּיָּה: כ' וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכַלְהוּ הַיּוֹם
 כִּי-שַׁבַּת הַיּוֹם לִיְהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֵהוּ
 בַּשָּׂדֶה: וַאֲמַר מֹשֶׁה אֲכַלְהוּ יוֹמָא דִּין. אַרִי שְׁבֵתָא יוֹמָא דִּין קְדָם
 יי. יוֹמָא דִּין. לָא תִשְׁכַּחֲוִיָּה בְּחַקְלָא: כ' שֵׁשֶׁת יָמִים
 תִּלְקַטְהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לֹא יִהְיֶה-בּוֹ:

— כ"ט —

מְנוֹנוּ בַּמַּיִם. בְּשָׁלוֹ הַיּוֹם. לְשׁוֹן אִפְיָה נּוֹפֵל
 בְּלָחֶם. וְלְשׁוֹן בְּשׁוּל בְּתַבְשִׁיל: לְמִשְׁמַרְתָּ.
 לְגַנְזָה: כ' וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכַלְהוּ הַיּוֹם כִּי
 שַׁבַּת הַיּוֹם. שְׁחָרִית שְׁהִיו רְגִילִים לְצִאת
 וְלִלְקוּט, בָּאוּ לְשֹׂאוֹל אִם נִצָּא אִם לֹאו, אָמַר
 לָהֶם אֵת שְׁבִידְכֶם אֲכַלוּ. לְעֶרֶב חָזְרוּ לְפָנָיו

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: כ' אֲשֶׁר תֹּאפוּ אִפּוֹ. לְשׁוֹן צוּי וְהֵאֱלִיף בְּצִיר"י (מִהַר"ם):

תפסיר רס"ג

ואליום אלסאבע. סבת לא יכון
פיה: כז) פלמא פאן פי אליום
אלסאבע. כרג אנאס מן
אלקום לילתקטון. פלם יגדו
שייא: כח) פקאל אללה למוסי.
אלי כס קד אביתם. אן תחפצו
וצאייא ושראיעי: כט) אנצירו.
אן אללה קד אעטאכם שריעה
אלסבת. לדאלך הו מעטיכם.
פי אליום אלסאדס טעאם
יומין, פלגלס כל אמר מכאנה.
ולא יכ'רג אחד מן מוצעה פי
אליום אלסאבע: ל) פאסבת
אלקום פי אליום אלסאבע:

שָׁתָּא יוֹמִין תִּלְקַטוּנִיהָ. וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה.
שַׁבְּתָא לָא יְהִי בֵּיהּ: כז) וַיְהִי בַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן־הָעַם
לְלֶקֶט וְלֹא מִצְאוּ: והוה ביומא
שבִיעָאָה. נִפְקוּ מִן עֵמָּא לְמֶלֶקֶט. וְלֹא
אִשְׁכַּחוּ: ס) וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה עַד־אַנָּה מֵאַנְתֶּם
לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְתוֹרֹתַי:
וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה. עַד אֲמַתִּי אֶתוֹן מְסַרְבִּין.
לְמַטְר פְּקוּדֵי וְאוֹרֵתַי: כט) רֵאוּ בִּי־

יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת עַל־כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם
בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים שְׁבוּ | אִישׁ תַּחְתּוֹ אֶל־
יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי: חזו. ארי יי יהב לכון
שַׁבְּתָא. עַל כֵּן. הוּא יְהִיב לְכוֹן. בְּיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה לְחִים תִּרְיִן יוֹמִין.
תִּיבוּ אָנֹשׁ תַּחְתּוֹהִי. לָא יפּוֹק אָנֹשׁ. מֵאַתְרִיהָ בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה:
ל) וַיִּשְׁבְּתוּ הָעַם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי: ושבתו עמא ביומא שבִיעָאָה:

— כס"י —

אלא לרבות יום הכפורים וימים טובים:
כח) עַד אָנָּה מֵאַנְתֶּם. מְשַׁל הַדְּיוֹט הוּא. בְּהַדְּי
הוֹצֵא לְקִי פְּרָבָא. עַל יְדֵי הַרְשָׁעִים מִתְגַּנְּנִין
הַכְּשָׁרִין: כט) רֵאוּ. בְּעֵינֵיכֶם כִּי ה' בְּכַבּוּדוֹ
מִזְהִיר אֶתְכֶם עַל הַשַּׁבָּת. שְׁהָרִי נִס נַעֲשֶׂה
זוֹלָק הַרְקָדוֹק: וַיִּשְׁבְּתוּ הָעַם וכו'. הַגִּירְסָא בְּתַרְגוּם כַּ"י וּשְׁבַתוּ עִמָּא. תַּרְגָּם כֵּן וְלֹא תַּרְגָּם
וּנְחוּ, לְהִיּוֹת כִּי יָדוּעַ כִּי כָל הָעַם שְׁבַמְקָרָא אִינוּ אֵלָא עַרְב רַב כְּאִז"ל וּבְעַרְב רַב לֹא יִצְדַּךְ לְשׁוֹן
מְנוּחָה רַק לְשׁוֹן בְּטִלָּה מִמְּלֹאכָה וּכְעַנְיָן שְׁבַתוֹן יִהְיֶה לְאַרְץ כִּי לֹא הִנְחִילוּ ית' לְמְנוּחָה
נַפְשִׁית רַק לְעַמּוּ יִשְׂרָאֵל. וּמִצְאָתִי לְרֵאשִׁנִּים קְדֻמוֹנִינוּ ע"ה בְּפִירוּשׁ פְּרָקִי רַבִּינוּ הַקְּדוֹשׁ פְּרָק
הַשְּׁלִישִׁי וז"ל בְּלִשׁוֹן עַרְבִית וְאֵעֵלֶם אֵן מְנוּחַת שַׁבַּת מְבַאֲנִינָה לְמְנוּחַת חוֹל אֵד פִּיה קְדוּשָׁה

תפסיר רס"ג

לא) וְסַמָּא אַל אִסְרָאִיל אִסְמָה
אֶלְמִן. וְהוּ וְהוּ כַּבְּזָר אֶלְכַבְּזָרָה
אֲבִיץ. וְטַעְמָה פְּקֻטָּאִיף בְּעַסְלָ:
לב) פְּקָאֵל מוּסִי. הַדְּיָא אֶלְאֵמֵר
אֶלְדִּי אֵמֵר אֶלְלָהּ בַּהּ. מִלְ
אֶלְמֵרֻזְבָּאן מְנַה. יְכּוֹן מַחְפּוּצָא
לְאֶגִּיאֵלְכֶם. לְפִי יִנְצְרוֹן
אֶלְטַעָאם אֶלְדִּי אִטַּעְמַתְכֶם פִּי

וַיִּקְרָא בֵּית-יִשְׂרָאֵל
אֶת-שְׁמוֹ מִן וְהוּא כְּזָרַע
גֹּד לָבֶן וְטַעְמוֹ כְּצִפְיַחַת
בְּדָבָשׁ: וְקָרוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל. יְת שְׁמִיה
מִנָּא. וְהוּא. כְּבַר זָרַע גְּדָא חִיּוֹר.
וְטַעְמִיה כְּאֶסְקָרִיטוֹן בְּדָבָשׁ:
לב) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר

אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מִלֹּא הָעֹמֵר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמֶרֶת
לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן | יֵרְאוּ אֶת-הַלֶּחֶם אֲשֶׁר
הֵאֱכַלְתִּי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וַאֲמַר מֹשֶׁה. דִּין פִּתְגָמָא דְפִקִּיד יִי. מְלִי עוֹמְרָא
מִנִּיה. לְמַטָּרָא לְדָרִיכוֹן. בְּדִיל דִּיחֻזוֹן יְת לַחֲמָא. דְּאוֹכִילִית יְתִכּוֹן

• ————— רס"י ————— •

לְדֹרֹתֵיכֶם. בִּימֵי יְרֻמְהוּ פְּשֻׁהִיה יְרֻמְהוּ
מוֹכִיחֶם. לְמַנָּה אֵין אַתֶּם עוֹסְקִים בְּתוֹרָה
וְהֵם אוֹמְרִים נְגִיח מִלֹּאכְתָּנוּ וְנַעֲסוֹק
בְּתוֹרָה, מִהִיכֵן נְתַפְרָנְס, הוֹצִיא לָהֶם צִנְצָנֹת
הֶמֶן וְאָמַר לָהֶם (יִמִּיכ 3 ל6) הַדּוֹר אַתֶּם רְאוּ
דְּבַר ה', שְׁמַעוּ לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא רְאוּ בְּזֶה
נְתַפְרָנְסוּ אַבּוֹתֵיכֶם, הַרְבֵּה שְׁלוּחִין יֵש לֹ
לְמַקּוֹם לְהַכִּין מוֹזוֹן לִירְאִיו:

סוֹפְרִים, וְעִיקְרוֹ שְׁלַמְקָרָא עַל לֹקְטֵי הֶמֶן
נֶאֱמַר: לֹא וְהוּא כְּזָרַע גֹּד לָבֶן. עֵשֶׂב שְׁשֻׁמוּ
סְלִיידִי"ס [כּוֹסְבַּר] וְזָרַע שְׁלוֹ עֵגוּל וְאִינוּ לָבֶן,
וְהֶמֶן הָיָה לָבֶן, וְאִינוּ נִמְשָׁל לְזָרַע גֹּד אֶלָּא
לְעִנְיֵן הָעֵגוּל כְּזָרַע גֹּד הָיָה, וְהוּא לָבֶן:
כְּצִפְיַחַת. כְּצֶק שְׁמִטְגִּין אוֹתוֹ בְּדָבָשׁ
וְקוֹרִין לוֹ אֶסְקָרִיטוֹן בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה וְהוּא
תַּרְגוּם שְׁל־אֶנְקְלוֹס: לֹא לְמִשְׁמֶרֶת. לְגִנְיָה:

זֶלֶק הַדְּקוּק: וּבִרְכָה וְלֹא יִצְהַר עֵצִם דַּלְךְ אֶלְדָּה אֶלָּא עַנְד אֶלְמֵדְרִכִּין לְקוֹלְהֵם [תַּרְגוּם: וְדַע
שְׁמִנּוּחַת שְׁבַת נִבְדַּלְת מִמִּנּוּחַת חוֹל מִשׁוּם שִׁישׁ בַּה קְדוּשָׁה וּבִרְכָה. וְלֹא יִתְגַּלֶּה גּוֹדֵל אוֹתוֹ
תַּעֲנוּג אֶלָּא אֶצֶל הַמִּשְׁכִּילִים כְּאִמְרָם] וַיִּנּוּחוּ בָּם כָּל יִשְׂרָאֵל אוֹהֲבֵי שְׁמִיךְ. עַכְ"ל מִכּוֹן לְמַנָּה
שְׁכַתְּבָנוּ וְדוֹק, וְאִם יִחְלֹק הַחֹלֵק דְּלֹא מִיִּירֵי עַל הָעֵרֶב רַב, נִשְׁיבְנוּ דְכָל הַמְקָרָאוֹת מִתַּרְגָּם שְׁבַת
כְּלִשׁוֹן הַמְקָרָא וְאִפִּילוּ הַכִּי שֵׁם אֵין לְהַקְפִּיד כִּי סְמוּךְ לוֹ שֵׁם הַשֵּׁם שְׁבַת לַה' אֱלֹהֶיךָ שְׁבַת לַה'.
וּבְפִסְוֹק שְׁבַת וַיִּנְפֹּשׁ תַּרְגָּם שְׁבַת וְנַח הִנֵּה מְבוֹאֵר כִּי אֵין תַּרְגוּם וְנַח כִּי אִם עַל תִּיבַת וַיִּנְפֹּשׁ
שְׁבַת מְקָרָא. אֵיךְ שִׁיחִיה תִּיבַת שְׁבַת שׁוּה בְּלַה"ק וּבְתַרְגוּם. וְעִיִּין בְּסִפְר עֻקִּידָה פְּרֻשַׁת בְּרַאשִׁית
וּדְבַרְיוֹ יִסְפִּיק לְכָל מַה שְׁכַתְּבָנוּ וְדוֹק:

תפסיר רס"ג

בַּמִּדְבָּרָא בְּאִפְקוֹתַי יִתְכוּן מֵאֲרָעָא
 דְּמִצְרַיִם: **לֵאמֹר וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה**
אֶל-אֱהֲרֹן קַח צְנִיעַנֶת אַחַת
וְתֵן-שָׁמָּה מִלֹּא-הָעֵמֶר מִן
וְהֵנַח אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה
לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם: וַאֲמַר
 מֹשֶׁה לְאֱהֲרֹן. סֵב צְלוּחִית חֲדָא. וְהֵב תִּמְנֵן
 מִלֵּי עוֹמְרָא מִנָּא. וְאַצְנַע יְתִיָּה קָדָם יי.
 לְמִטְרָא לְדְרִיכוֹן: **לֵאשֶׁר צֹהַ**

אלבר. חין אכירגתכם מן בלד
 מצר: לג) פקאל מוסי להרון.
 כיד ברנייה ואחדה. ואגעל
 פיהא מל אלמרוזבאן מנא.
 וצעיה בין ידי אללה. מחפוצא
 לאגיאלכם: לד) כמא אמר
 אללה מוסי. וצעיה הרון. בין
 ידי אלשהאדה מחפוצא:
 לה) ובני אסראיל. אכלו אלמן
 ארבעין סנה. אלי דכילדם
 אלי בלד עאמר. אכלוה אלי
 דכילדם. אלי טרף בלד

יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וַיְנִיחֵהוּ אֱהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת
לְמִשְׁמֶרֶת: כְּמָא דְּפִקִּיד יי לְמֹשֶׁה. וְאַצְנַעִיָּה אֱהֲרֹן. קָדָם
 סְהָדוּתָא לְמִטְרָא: **לֵאשֶׁר וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת-הַמֶּן**
אַרְבַּעִים שָׁנָה עַד-בָּאָם אֶל-אֶרֶץ נוֹשֶׁבֶת
אֶת-הַמֶּן אָכְלוּ עַד-בָּאָם אֶל-קִצְהָ אֶרֶץ פְּנֵעוֹן:
 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל. אָכְלוּ יְת מִנָּא אַרְבַּעִין שָׁנִין. עַד דְּעֵלוּ לְאֲרַע יְתִיבְתָא.

• רס"י ————— •

שאותה שבוער הירדן מישבת וטובה,
 שנאמר (דברים ג כב) אעברה נא ואראה את
 הארץ הטובה אשר בעבר הירדן, ותרגום
 של נושבת יתבתא, רצה לומר מישבת:
אל קצה ארץ פנעון. בתחלת הגבול, קדם
 שעברו את הירדן, והוא ערבות מואב.
 נמצאו מכחישין זה את זה, אלא בערבות
 מואב כשמת משה בשבעה באדר פסק המן
 מלירד, ונסתפקו ממן שלקטו בו ביום עד
 שהקריבו העמר בששה עשר בניסן, שנאמר

לג צנענת. צלוחית של-חרס, כתרגומו:
והנח אתו לפני ה'. לפני הארון, ולא נאמר
 מקרא זה עד שנבנה אהל מועד, אלא
 שנכתב כאן בפרשת המן: **לכ ארבעים שנה.**
 והלא חסר שלשים יום, שהרי בהמשה עשר
 באיר ירד להם המן תחלה, ובהמשה עשר
 בניסן פסקו, שנאמר (יחזק כ יב) וישבת המן
 ממחרת, אלא מגיד שהעונות שהוציאו
 ישראל ממצרים טעמו בהם טעם מן:
אל ארץ נושבת. לאחר שעברו את הירדן

תפסיר רס"ג

פנעאן: לו) וכאן אלמורזבאן
 עשר אלויבה: יז א) תים רחל.
 גמאעה' בני אסראיל מן בריה'
 סין. פי מראחלהם עלי קול
 אלה. ונזלו פי רפידים. ולם
 יכון מאא ללקום ל'שרבון:
 ב) פכיאצם אלקום מוסי.
 וקאלו אעטנא מאא ונשרב.
 קאל להם מוסי. מא
 תכיאצמוני. ומא תגרבון
 אלה: ג) ולמא עטש תים
 אלקום לאלמא. תד'מרו עלי
 מוסי. וקאלו לה. לם
 אצעדתנא מן מצר. לתקתלנא
 ובנינא ומואשינא באלעטש:

ית מנא אכלו. עד דאתו. לסיפי ארעא
 דכנען: לו) והעמר עשירית
 האיפה הוא: ועומרא. חד מן
 עשרא בתלת סאין הוא: פ) (טביעי)
 טביעו בספר השם לו) ויסעו כל-
 עדת בני-ישראל ממדבר-
 סין למסעיהם על-פי יהוה
 ויחנו ברפידים ואין מים
 לשתת העם: ונטלו. כל פנשתא
 דבני ישראל ממדברא דסין. למטלניהון
 על מימרא די. ושרו ברפידים. ולית

מ'א למשתי עמא: ב) וירב העם עם-משה ויאמרו
 תנו-לנו מים ונשתה ויאמר להם משה מה-
 תריבון עמדי מה-תנסון את-יהוה: ונצא עמא עם
 משה. ואמרו. הבו לנא מ'א ונשתה. ואמר להון משה. מא נצן אתון
 עמי. מא מנסן אתון קדם יי: ג) ויצמא שם העם
 למים וילן העם על-משה ויאמר למה זה
 העליתנו ממצרים להמית אתי ואת-בני

— רס"י —

ארבעים ושלש ביצים וחמש ביצה והוא
 שעור לחלה ולמנחות:
 ז' מה תנסון. לומר היוכל לתת מים
 בארץ ציה:

(יכושט כ יא) ויאכלו מעבור הארץ ממחרת
 הפסח: לו) עשירית האיפה. האיפה שלש
 סאין והסאה ששה קבין והקב ארבעה לוגין
 והלוג שש ביצים נמצא עשירית האיפה

תפסיר רס"ג

וְאֶת־מִקְנֵי בְּעֲמָא: וְצִהִי תִמְן
 עֲמָא לְמִיָּא. וְאֶתְרַעַם עֲמָא עַל מֹשֶׁה.
 וְאָמַר. לְמָא דְנָן אֲסִיקְתְּנָא מִמְּצָרִים.
 לְקַטְלָא יְתִי. וְיָת בְּנֵי וְיָת בְּעִירֵי
 בְּצִהוּתָא: **וַיַּעֲקֹב מֹשֶׁה אֶל־**
יְהוָה לֵאמֹר מַה אֲעֲשֶׂה
לְעַם הַזֶּה עוֹד מְעַט
וְיִסְקְלֵנִי: וְצִלִּי מֹשֶׁה קָדָם יי לְמִיָּמַר.

מָא אַעֲבִיד לְעֲמָא הַדִּין. עוֹד זְעִיר פּוֹן
 וְרַגְמוּנֵי: **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם**
וְקַח אִתְּךָ מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמַטְּךָ אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ
אֶת־הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ: וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה. עֲבֹר
 קָדָם עֲמָא. וּדְבַר עִמְךָ מִסְּבִי יִשְׂרָאֵל. וְחוּטְרֵךְ. דְּמַחֲתִיתָא בֵּיהּ יָת נְהָרָא.
 סַב בְּיָדְךָ וְתִיזִיל: **הַנְּגִי עִמָּד לִפְנֵיךָ שָׁם | עַל־הַצּוּר**
בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ בַּצּוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה
הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: הָאֲנָא
 קָאִים קְדָמְךָ תִּמְן עַל טַנְרָא בְּחֹרֵב. וְתַמְחִי בְּטַנְרָא. וַיִּפְקֹז מִנִּיָּה.

— רס"י —

הַיָּאֵר, אֵלָא שְׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים עַל הַמַּטֶּה
 שְׁאִינוּ מוֹכְנִין אֵלָא לְפָרְעוֹנוֹת, בּוֹ לְקַח פְּרָעָה
 וּמְצָרִים כַּמָּה מַכּוֹת בְּמִצְרַיִם וְעַל הַיָּם, לְכֵן
 נֶאֱמַר אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת הַיָּאֵר, יִרְאוּ עֲתָה
 שְׂאֵף לְטוֹבָה הוּא מוֹכֵן: וְהִכִּיתָ בַּצּוּר. עַל
 הַצּוּר לֹא נֶאֱמַר אֵלָא בַּצּוּר, מִכָּאן שְׁהַמַּטֶּה
 הָיָה שְׁלֵמִין דְּבַר חֹזֵק וְשִׁמוֹ סַנְפְּרִינוֹן וְהַצּוּר

דְּעוֹד מְעַט. אִם אֲמַתִּין עוֹד מְעַט וְיִסְקְלֵנִי:
 כִּי עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם. וְרָאָה אִם יִסְקְלוּךָ, לְמַד
 הוֹצֵאתָ לְעוֹלָם עַל בְּנֵי: וְקַח אִתְּךָ מִזְקְנֵי
 יִשְׂרָאֵל. לְעֵדוֹת שְׁיִרְאוּ שְׁעַל יָדְךָ הַמַּיִם
 יוֹצְאִים מִן הַצּוּר, וְלֹא יֵאמְרוּ מַעֲיָנוֹת הָיוּ שָׁם
 מִיָּמֵי קָדָם: וּמַטְּךָ אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת
 הַיָּאֵר. מַד תִּלְמוּד לֹאֲמַר אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת

תפסיר רס"ג

פֶּצַע כְּדֹאֵךְ. בְּחִצְרֵהוּ שִׁוּךְ
 אֶל אִסְרָאֵל: (ז) פֶּסֶם דֹּאֵלֶךְ
 אֶלְמוּצֵעַ. דִּזוּ אֶלְמַחְנֵה
 וְאֶלְכִיצוּמָה. עֲלִי מָא כִּיאֲצֵם
 בְּנֵי אִסְרָאֵל. וְאֶמְתַּחֲנֵנוּ אֶלְלָה
 קֶאֱלִיָּן. הַל מוּגוּד נוֹר אֶלְלָה פִי
 מָא בִּינָנָא אִם לֹא: (ח) תִּים גֵּא
 עֵמְלֵךְ. וְחֶאֱרַב בְּנֵי אִסְרָאֵל פִּי
 רִפִּידִים: (ט) פֶּקֶאֶל מוּסִי
 לִיהוֹשֻׁעַ אֶכְתָּאֵר לָנָא רְגֵאֵלָא.
 וְאֶכְרֵג חֶאֱרַב עֵמְלֵךְ. גִּדָּא.

מִיָּא וַיִּשְׁתִּי עָמָא. וְעַבְד בֶּן מֹשֶׁה. לְעֵינֵי
 סְבִי יִשְׂרָאֵל: **וַיִּקְרָא שֵׁם**
הַמָּקוֹם מִסָּה וּמְרִיבָה עַל-
רִיב | בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל
נִסְתָּם אֶת-יְהוָה לֵאמֹר
הֵישׁ יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם-
אֵין: וקרא שְׁמִיָּה דְאֶתְרָא. נִסִּיתָא
 וּמִצוּתָא. עַל דְּנִצּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְעַל
 דְּנִסִּיאוּ קָדָם יְיָ לְמִימְרָא. הָאֵית שְׂכִינְתָא

דִּיִּי בִּינָנָא אִם לֹא: **פ וַיבֹּא עֵמְלֵךְ וַיִּלְחֶם**
עַם-יִשְׂרָאֵל בְּרִפִּידִם: וְאֶתָּא עֵמְלֵךְ. וְאֶגִּיחַ קֶרְבָּא עִם
 יִשְׂרָאֵל בְּרִפִּידִים: **ט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ**
בַּחֲר-לָנוּ אַנְשִׁים וַיֵּצֵא הֵלָחֶם בְּעֵמְלֵךְ מִחֵר

•————— רס"י —————•

וּכְבוֹד חֶבְרָךְ כְּמוֹרָא רַבָּךְ, מִנִּין שְׁנֹאֲמַר
 (בְּמִדְבַר יב יא) וַיֹּאמֶר אֶהְרֹן אֶל מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנָי
 וְהִלֵּא אֶהְרֹן גְּדוֹל מֵאֲחָיו הִזֵּה וְעוֹשֶׂה אֶת
 חֶבְרָו כְּרָבוֹ. וּמוֹרָא רַבָּךְ כְּמוֹרָא שְׁמַיִם מִנִּין,
 שְׁנֹאֲמַר (שס יא כח) אֲדֹנָי מֹשֶׁה כְּלֵאָם, כֹּלֵם מִן
 הָעוֹלָם, חֵיבִין הֵם כְּלֵיָהּ, הַמוֹרְדִים בָּךְ, כְּאֵלוֹ
 מְרִדוֹ בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: **וַיֵּצֵא הֵלָחֶם. צא**
 מִן הָעֵנָן וְהֵלָחֶם בּוֹ: **מִחֵר.** בְּעַת הַמִּלְחָמָה
 אֲנָכִי נֹצֵב: **בַּחֲר לָנוּ אַנְשִׁים.** גְּבוּרִים וַיִּרְאִי
 חֲטָא שְׂתֵּהָא זְכוּתָן מְסִיעֵתָן. דְּבַר אַחַר בַּחֲר
 לָנוּ אַנְשִׁים שִׁוּךְ עֵין לְבַטֵּל כְּשִׁפִּים לְפִי שְׂבָנֵי
 עֵמְלֵךְ מְכַשְׁפִּין הֵיוּ: **וַיִּמְשָׁה אֶהְרֹן וַחֹר.**
 מִכָּאן לְתַעֲנִית שְׂצָרִיכִים שְׁלֵשָׁה לְעַבּוֹר לְפָנֵי

נְבִקְע מִפְּנֵיו: **ס וַיבֹּא עֵמְלֵךְ וַיִּלְחֶם** וַיִּגִּי. סְמָךְ פְּרָשָׁה
 זוּ לְמִקְרָא זֶה, לְוֹמַר תְּמִיד אֲנִי בִּינִיכֶם וּמְזִמָּן
 לְכָל צָרְכֵיכֶם, וְאַתֶּם אוֹמְרִים (פְּסוּק ז) הֵישׁ ה' **ה'**
 בְּקִרְבָּנוּ אִם אֵין חֵיכֶם שְׁהַפְּלֵב בָּא וְנוֹשֶׁף
 אֶתְכֶם וְאַתֶּם צוֹעֲקִים אֵלַי וְתִדְעוּן הֵיכָן אֲנִי.
 מִשָּׁל לְאָדָם שְׁהַרְפִּיב בְּנוֹ עַל כְּתַפּוֹ וַיֵּצֵא
 לְדָרְךָ, הִזֵּה אוֹתוֹ הֵבֵן רוֹאֵה חֶפֶץ וְאוֹמֵר,
 אֲבָא טוֹל חֶפֶץ זֶה וְתָן לִי, וְהוּא נוֹתֵן לוֹ, וְכֵן
 שְׁנִיָּה וְכֵן שְׁלִישִׁית, פִּגְעוּ בְּאָדָם אַחַד, אָמַר לוֹ
 אוֹתוֹ הֵבֵן רְאִיתָ אֶת אֲבָא. אָמַר לוֹ אֲבִיו אֵינְךָ
 יוֹדֵעַ הֵיכָן אֲנִי, הַשְּׁלִיכוּ מֵעֲלָיו וּבָא הַפְּלֵב
 וּנְשָׁכוּ: **ט בַּחֲר לָנוּ.** לִי וְלָךְ, הַשְּׁוֹדוּ לוֹ, מִכָּאן
 אָמְרוּ יְהִי כְבוֹד תְּלַמִּידְךָ חֲבִיב עֲלֶיךָ כְּשֶׁלְּךָ

תפסיר רס"ג

אֲנֹכִי נֹעַב עַל-רֹאשׁ
הַגְּבֻעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים

בְּיָדַי: וְאָמַר מֹשֶׁה לַיהוָה בְּחַר לְנָא

גֹּבְרִין. וּפֹק אֲגִיחַ קִרְבָּא בְּעַמְלָק. מְחַר.

אֲנָא קָאִים עַל רִישׁ רְמֵתָא. וְחֹטְרָא
דְּאֲתַעְבִּידוּ בֵּיהּ נִסִּין מִן קָדָם יי בְּיָדַי:

וַיַּעַשׂ יְהוָה כַּאֲשֶׁר

אָמַר-לוֹ מֹשֶׁה לְהַלְחֵם

בְּעַמְלָק וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן וְחֹר

עָלוּ רֹאשׁ הַגְּבֻעָה: וְעָבַד

יְהוָה. כְּמָא דְאָמַר לִיהּ מֹשֶׁה. לְאֲגַחָא קִרְבָּא בְּעַמְלָק. וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן

וְחֹר. סְלִיקוּ לְרִישׁ רְמֵתָא: יא וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יֵרִים מֹשֶׁה

יָדוֹ וְגֹבֵר יִשְׂרָאֵל וּכְאֲשֶׁר יִנִּיחַ יָדוֹ וְגֹבֵר עַמְלָק:

יב וְהָיָה כִּדְמָרִים מֹשֶׁה. יְדוּהִי מִתְגַּבְּרִין דְּבֵית יִשְׂרָאֵל. וְכִד מְנַחֵ יְדוּהִי

מִתְגַּבְּרִין דְּבֵית עַמְלָק: יג וַיִּדְּי מֹשֶׁה כְּבָדִים וַיִּקְחוּ-

אֶבֶן וַיִּשְׂימוּ תַחְתָּיו וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וְאֶהְרֹן וְחֹר

תָּמְכוּ בְּיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו

• כס"י •

וַיִּקְחוּ. אֶהְרֹן וְחֹר: אֶבֶן וַיִּשְׂימוּ תַחְתָּיו.
וְלֹא יֵשֶׁב לוֹ עַל כֹּר וְכֶסֶת. אָמַר יִשְׂרָאֵל
שְׂרוּיִין בְּצַעַר, אִפּ אֲנִי אֶהְיֶה עִמָּהֶם בְּצַעַר:
וַיְהִי יָדָיו אֲמוּנָה. וַיְהִי מֹשֶׁה יָדָיו בְּאֲמוּנָה
פְּרוּשׁוֹת הַשָּׁמַיִם בְּתַפְלָה גְּאֻמָּה וְנִכְוָה:
עַד בָּא הַשָּׁמֶשׁ. שְׁהִיו עַמְלָקִים מְחֻשְׁבִּין אֶת

הַתְּבֵּה, שְׁבַתְעֵנִית הָיוּ שְׂרוּיִים: חֹר. בְּנָה
שְׁלֵ-מָרִים הָיָה וְכָלֵב בְּעֵלָה: יא כַּאֲשֶׁר יֵרִים
מֹשֶׁה יָדוֹ. וְכִי יָדָיו שְׁלֵ-מֹשֶׁה נוֹצְחוֹת הָיוּ
הַמְלַחְמָה וְכִי כְּדֵאִיתָא בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (כט ט):
יג וַיִּדְּי מֹשֶׁה כְּבָדִים. בְּשִׁבִיל שְׁנַתְעַצֵּל
בְּמִצְוֶה וּמְנָה אַחַר תַּחְתָּיו, נְתַקְרוּ יָדָיו:

תפסיר רס"ג

פכאנתא ידיה. מחצונתאן אלי
מגיב אלשמס: יג) פכדד
יהושע. עמלק וקומה בחד
אלסיף: יד) פקאל אללה למוסי.
אכתב הדיה ד'כר פי פתאב.
ואתלה עלי יהושע. פאני
סאמחו ד'כר עמלק. מן תחת
אלסמא: טו) פבנא מוסי
מד'בחא. וסמאה אללה עלמי:

אמונה עד-בא השמש: וידי
משה יקרא. ונסבו אבנא. ושוואו
תחותיה ותיב עליה. ואהרן וחור סעידין
בידוהי. מכא חד ומכא חד. והואה
ידוהי פריסן בצלו עד דעל שמשא:
ויחלש יהושע את-
עמלק ואת-עמו לפי-חרב:
ותבר יהושע. ית עמלק וית עמיה

לפתגם דחרב: **פ מפעיר** **ויאמר יהוה אל-משה**
כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע
כי-מחה אמתה את-זכר עמלק מתחת
השמים: ואמר יי למשה. כתוב דא דוכרנא בספרא. ושו קדם
יהושע. ארי ממחא אמחי ית דוכרניה דעמלק. מתחות שמיא:
ויבן משה מזבח ויקרא שמו יהוה | נסי:
ובנא משה מדבחא. ופלח עלוהי קדם יי דעבד ליה נסין: *
ויאמר כי-יד על-פס יה מלחמה ליהוה

אזכר כאן אלף פסוקים

רס"י

את ישראל לארץ: כי מחה אמתה. לכף
אני מזהירך בן. כי חפץ אני למחותו:
טו ויקרא שמו. שלמזבח: ה' נסי. הקדוש
ברוך הוא עשה לנו פאן נס גדול, לא
שהמזבח קרוי ה', אלא המזבח שמו
שלמזבח זוכר את הנס שעשה המקום, ה'
הוא נס שלנו: טו ויאמר. משה: כי יד על
פס יה. ידו של-הקדוש ברוך הוא הרמה
לשבע בכסאו להיות לו מלחמה ואיבה
בעמלק עולמית, ומדו בנס, ולא נאמר בסא

השעות באצטרולוגיאה באינוו שעה הם
נוצחים, והעמיד להם משה חמה וערבב את
השעות: יג ויחלש יהושע. חתרן ראשי
גבוריו ולא השאיר אלא חלשים שבהם ולא
הרגם בלם, מכאן אנו למדין שעשה על פי
הדבור שלשכינה: יד כתב זאת זכרון. שבא
עמלק להזדוג לישראל קדם לכל האמות:
ושם באזני יהושע. המכניס את ישראל
לארץ, שיענה את ישראל לשלם לו את
גמולו, פאן נרמו לו למשה שיהושע מכניס

שימו הביר (ט) פס יה. המנהג להפריד ביניהם.

תפסיר רס"ג

טז) קאל. אן אלאזלי אקסם
 באלפרסי. אן תכון ללה חרב פי
 עמלק. גיל בעד גיל:
 דעתיד דיתגח קרבא קדם יי בדבית עמלק. לשיציותהון

בעמלק מדר דר: ואמר.

בשבועה אמרא דא מן קדם
 דחילא דשכינתיה על פורסי יקרא.

מדרי עלמא: פ פ פ

ק"ו פיסוקים סימן סנאה

— רש"י —

ואף השם נחלק לחציו, נשבע הקדוש ברוך הוא שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של-עמלק בלו, וכשימחה שמו יהיה השם שלם והכסא שלם, שנאמר (תהלים ט ז) האויב תמו חרבות לנצח, זהו עמלק שכתוב בו (עמוס ט יא) ועברתו שמרה נצח, (תהלים טט) וערים נתשת אבד זכרם המה, מהו אומר אחריו (תהלים ט ח) וה' לעולם ישב, הרי השם שלם, (תהלים טט) פונן למשפט כסאו, הרי כסאו שלם:

חסלת פרשת בשלח

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה, הבוחר בתורה, במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי האמת והצדק: (אמז)

הפטרה דזיהי בשלח

בשופטים סימן ד'

ויכנע אלהים ביום ההוא את יבין מלך-פנען לפני בני ישראל: ותבר יי, ביומא ההוא. ית, יבין מלכא דכנען, קדם, בני ישראל: ותלך יד בני-ישראל הלוך וקשה על יבין מלך-פנען עד אשר הכריתו את יבין מלך-פנען: ואזלת. יד בני ישראל, אזלא ותקפא. על, יבין מלכא דכנען. עד דשיצאו, ית, יבין מלכא דכנען: ותשר דבורה וברק

בֶּן־אֲבִינֹעַם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: וְשִׁבַּחַת דְּבֹרָה. וּבָרַק, בַּר
אֲבִינֹעַם, בְּעֵדְנָא הַהוּא, לְמִימְרֵי: הַ בְּפָרַע פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל
בְּהַתְנַדֵּב עִם בָּרְכוּ יְהוָה: כַּד מָרְדוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּאוּרִיתָא אֲתוּ
עֲלֵיהוֹן עֲמִמְיָא, וּטְרִדוּנוֹן מִקְרוּיְהוֹן. וְכַד תְּבוּ לְמַעַבְד אוּרִיתָא אֲתַגְּבִרוּ
אֲנוּן, עַל בְּעֲלֵי דְבְּבִיְהוֹן. תְּרִיכוּנוֹן, מְעַל תְּחוּם אֲרַעָא דְיִשְׂרָאֵל. בְּכִין עַל
פְּרָעוֹת תְּבַר סִסְרָא וּמִשְׁרִיתִיָּה וְעַל נְסָא וּפְרַקְנָא, דְּאֲתַעֲבִיד לְיִשְׂרָאֵל.
דְּתְבוּ חֲכִימְיָא לְמַתְב בְּבִתֵּי כְּנִישְׁתָּא בְּרִישׁ גְּלִי וְלֹאֲלֻפָּא יֵת עֲמָא,
פְּתַגְמֵי אוּרִיתָא. בְּכִין בְּרִיכוּ וְאוּדוּ, קְדָם יֵי: הַ שְׁמַעוּ מְלָכִים
הָאֲזִינוּ רְזָנִים אֲנָכִי לִיהוָה אֲנָכִי אֲשִׁירָה אֲזַמְּר לִיהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: שְׁמַעוּ מְלַכְיָא. אֲצִיתוּ, שְׁלֹטוּנְיָא. אֲמַרָא דְּבֹרָה
בְּנְבוּאָה קְדָם יֵי, אֲנָא מְשַׁבְּחָא. מוּדִיָּא, וּמְבָרְכָא. קְדָם יֵי, אֱלֹהָא
דְּיִשְׂרָאֵל: הַ יְהוָה בְּצִאתְךָ מִשְׁעִיר בְּצַעֲדְךָ מִשְׁדָּה אֲדוּם
אֲרִץ רָעָשָׁה גַם־שָׁמַיִם נָטְפוּ גַם־עֵבִים נָטְפוּ מֵיָם: אוּרִיתְךָ
דִּיהֲבַת לְהוֹן לְיִשְׂרָאֵל כַּד עָבְרִין עֲלֵהּ, שְׁלֹטִין בְּהוֹן עֲמִמְיָא. וְכַד תִּיבִין
לָהּ מִתְּגַבְּרִין אֲנוּן, עַל בְּעֲלֵי דְבְּבִיְהוֹן. יֵי. בַּיּוֹם אֲתַגְּלִיּוֹתְךָ לְמַתְנָה
מִשְׁעִיר בְּהוֹפְעוֹת יִקְרָךְ, עַל תְּחוּמֵי אֲדוּם. אֲרַעָא זַעַת. אֲף שְׁמִיָּא, מְכוּ.
אֲף עֲנַנְיָא, נְגִדוּ מִטְרָא: הַ הָרִים נָזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה זֶה סִינֵי מִפְּנֵי
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: טוּרִיָּא זַעוּ, מִן קְדָם יֵי. דִּין סִינֵי, אֲתַרְגִּיף.
סְלִיק תְּנַנְיָה, פְּתַנְנָא דְּאֲתוּנָא. מִן קְדָם, דְּאֲתַגְּלֵי עֲלוּהֵי. יֵי, אֱלֹהָא
דְּיִשְׂרָאֵל: הַ בְּיָמֵי שְׁמֹגַר בֶּן־עֲנַת בְּיָמֵי יַעֲל חֲדָלוּ אֲרַחוֹת
וְהִלְכֵי נְתִיבוֹת יִלְכוּ אֲרַחוֹת עַקְלָקְלוֹת: כַּד חֲבוּ בַּיּוֹמֵי שְׁמֹגַר
בַּר עֲנַת, בַּיּוֹמֵי יַעֲל. פְּסָקוּ, עַדֵי אֲוֶרְחֵן. וְדִהוּ מְהֻלְכִין, בְּשַׁבִּילֵיָּא. תְּבוּ
לְמַהוּי אֲזִלוּן, בְּאוֶרְחֵן מְגַנְבִין: ט חֲדָלוּ פְּרִזוֹן בְּיִשְׂרָאֵל חֲדָלוּ עַד
שְׁקֻמְתֵי דְּבֹרָה שְׁקֻמְתֵי אִם בְּיִשְׂרָאֵל: חֲרוּבָא, קְרוּי פְּצַחֵיָּא.
דְּהוּאָה יִתְבִין, בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל. צַדִּיָּאָה, וְאַטְלַטְלוּ דְּיִרִיְהוֹן. עַד
דְּאֲשַׁתְּלַחִית אֲנָא, דְּבֹרָה. אֲשַׁתְּלַחִית לְאַתְנַבְּאָה, בְּגוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל:

וַיִּבְחַר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אֵז לַחֵם שְׁעָרִים מִגַּן אֶם-יִרְאֶה
 וְרִמַּח בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף בְּיִשְׂרָאֵל: כִּד אֶתְרַעִיאוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל
 לְמַפְלַח לְטָעוֹתָא חֲדָתָן דְּמִקְרִיב אֶתְעַבִּידָא, דְּלֹא אֶתְעַסְקוּ בְּהוֹן
 אֶבְהֶתְהוֹן. אֶתּוּ עֲלִיהוֹן עִמְמִיָּא, וְטַרְדוֹנוֹן מִקְרוּיְהוֹן. וְכִדּוּ דְתַבּוּ
 לְאוֹרִיתָא, לֹא יִכִּילוּ לְהוֹן. דְּכִד אֶתָּא עֲלִיהוֹן סְנֵאָה, וְעַמִּיָּה אֶחָדִי תְרִיסִין
 וְרַמְחִין. בְּאַרְבַּעִין אֶלְפִין, רִישֵׁי מִשְׁרָן. לֹא יִכִּילוּ לְאַגָּחָא קֶרְבָּא,
 בְּיִשְׂרָאֵל: יא לְבִי לְחֻקֵּי יִשְׂרָאֵל הַמְתַּנְדְּבִים בְּעַם בְּרָכוֹ
 יְהוּה: אֶמְרָה דְּבוּרָה בְּנְבוּאָה אֲנָא שְׁלִיחָא לְשַׁבְחָא, לְסַפְרֵי יִשְׂרָאֵל.
 דְּכִד הָוֵת עֶקְתָּא הֵהִיא, לֹא פְסִקוּ מִלְּמַדְרַשׁ בְּאוֹרִיתָא. וְכִדּוּ יֵאִי לְהוֹן
 דְּתַבִּין בְּבִתֵּי פְנִישְׁתָּא בְּרִישׁ גְּלִי וּמִלְפִין יְת עֲמָא, פְּתַגְמֵי אוֹרִיתָא.
 וּמִבְּרַכִּין וּמוֹדֵן, קָדַם יֵי: יב רַכְבֵּי אֶתְנֹת צְחָרוֹת יִשְׁבִּי עַל-מַדִּין
 וְהִלְכִי עַל-דֶּרֶךְ שִׁיחוֹ: דְּהוּ מִבְּטָלִין עִסְקִיְהוֹן רַכִּיבִין עַל אֶתְנָן,
 דְּחִשְׁיָקוּן בְּמִינֵי צִיּוּרִין. וּמִהִלְכִין, בְּכָל תַּחֲסוּם אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. וּמִתַּבְּחָרִין,
 לְמַתַּב עַל דִּינָא. יְהוֹן אֶזְלִין בְּאוֹרְחַתְהוֹן וּמִשְׁתַּעֵן עַל גְּבוּרָן, דְּאֶתְעַבִּידָא
 לְהוֹן: יג מְקוֹל מְחַצְצִים בֵּין מִשְׁאַפִּים שָׁם יִתְנוּ צְדָקוֹת
 יְהוּה צְדָקַת פְּרוּזוֹנוֹ בְּיִשְׂרָאֵל אֵז יִרְדּוּ לְשְׁעָרִים עִם-יְהוּה:
 מֵאַתְר דְּהוּ אֲנָסִין לְהוֹן, וְנִסְבִּין מָא דְּבִידְהוֹן. בֵּית מִתּוֹבַת מוֹכְסִין,
 וּמְכֹנֶת לְסִטִּין. עַל גְּבִין, בֵּית שְׁקִיָּא דְּמִיָּא. תַּמָּן יוֹדוּן, עַל זְכוּתָא דִּי. עַל
 זְכוּתֵיהּ דִּיתִיב קְרוּי פְּצַחִיָּא, בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. בְּכִין נַחְתּוּ מִפְּרַכִּי תַקְפָּא
 לְמַתַּב בְּקְרוּי פְּצַחִיָּא, עַמִּיָּה דִּי: יד עוֹרֵי עוֹרֵי דְבוּרָה עוֹרֵי עוֹרֵי
 דְּבְרֵי-שִׁיר קוּם בְּרַק וְשִׁבְהָ שְׁבִיךְ בֶּן-אֲבִינוּעַם: שְׁבַחֵי שְׁבַחֵי,
 דְּבוּרָה. שְׁבַחֵי וְאוֹדָא, מְלִילֵי תְשַׁבְּחָא. קוּם בְּרַק, וְשְׁבִי שְׁבִיךְ, בֶּר אֲבִינוּעַם:
 טו אֵז יִרְדַּ שְׁרִיד לְאֲדִירִים עִם יְהוּה יִרְדְּ-לִי בְּגַבּוּרִים:

ז'לַק הַלְקָדוּק: יא הַמְתַּנְדְּבִים. הַמ"ם גַּעִי: יב רַכְבֵּי אֶתְנֹת צְחָרוֹת. הַתְּרַגּוּם 'עַל אֶתְנָן דְּחִשְׁיָקוּן'
 מִגְזֵרַת מַחְשָׁקִים כִּסְף. (שְׁמוֹת כז-יז). וּמִתַּבְּחָרִין. כֵּן הִיא הַגִּירָסָא בִישְׁנוֹת, וְהוּא עַד אִמְרַם ז"ל, זֶה
 בּוֹרֵר לוֹ אֶחָד וְזֶה בּוֹרֵר לוֹ אֶחָד וְכו', וּפְשׁוּט: יג מְחַצְצִים. הַחִי"ת גַּעִי וְהוּא שְׁבַחֵי נַע:
 יד עוֹרֵי עוֹרֵי וְכו'. שְׁנַיִם הַרְאִשׁוֹנִים מְלַרַע וְהַאֲחֵרוֹנִים לַעִיל (רד"ק):

שְׁמֹן הַמִּזְבֵּחַ (ה) עוֹרֵי עוֹרֵי. הַשְׁתַּיִם הַרְאִשׁוֹנִים מְלַרַע וְהַשְׁנִיִּים מְלַעִיל.

בְּכִין נְחִית חֵד, מִמְשַׁרְיָתָא דִּישְׂרָאֵל. וְתַבְר, תְּקוּף גְּבַרֵי עַמְמֵיָא. הָא לָא
מְגַבְוֵרָא, הָוֵת דָּא. אֱלֹהִין יֵי. תַבְר קָדָם עַמִּיָה, תְּקוּף גְּבַרֵי סְנְאִיָהוּן:
סד מְנֵי אַפְרִים שְׂרָשֵׁם בְּעַמְלָק אַחֲרֵיךְ בְּנִימִין בְּעַמְמֵיךְ
מְנֵי מְכִיר יִרְדּוּ מְחַקְקִים וּמְזַבְּלוּן מְשָׁכִים בְּשַׁבַּט סַפְר:
מִדְּבֵית אַפְרִים. קָם יְהוֹשֻׁעַ בַּר נֹון קַדְמוּתָא אֲגִיחַ קְרָבָא, בְּדְבֵית עַמְלָק.
בְּתַרְוֵהי קָם מְלָכָא שְׂאוּל מִדְּבֵית בְּנִימִין קְטִיל יֵת דְּבֵית עַמְלָק, וְאֲגִיחַ
קְרָבָא בְּשֶׁאֵר עַמְמֵיָא. מִדְּבֵית מְכִיר. נְחֵתוּ, מְרִשְׁמִין בְּקְרָבָא. וּמְשַׁבַּט
זְבֻלוֹן. כְּתַבִּין, בְּקַלְמוֹס דְּסַפְר: **ה** וְשָׂרֵי בִישְׁשָׁכָר עַם-דְּבַרְהָ
וְיִשְׁשָׁכָר בֶּן בָּרְק בְּעַמְק שְׁלַח בְּרַגְלֵיו בְּפַלְגֹות רְאוּבֵן
גְּדוּלִים חֻקְקֵי-לֵב: וְרַבְרָבִי יִשְׁשָׁכָר, מִשְׁתַּמְעִין לְמַלְי דְּבוּרְהָ. וְשֶׁאֵר
שַׁבְטָא דִּישְׁשָׁכָר, מְשַׁמְשִׁין קָדָם בָּרְק. מִשְׁתַּלְחִין בְּקַרְוֵי מִישְׂרָא לְכָל
אַתְר דְּצַרִיךְ לְתַמּוֹן, בְּתַשְׁלַחְתִּיָה. בְּזַרְעֵית רְאוּבֵן. סְגִיאִין, נְכֻלֵי לְבָא:
הה לְמָה יִשְׁבֵּת בֵּין הַמְּשַׁפְּתִים לְשִׁמְעַ שְׂרָקוֹת עֲדָרִים
לְפַלְגֹות רְאוּבֵן גְּדוּלִים חֻקְרֵי-לֵב: לְמָא תַבְתּוֹן, מִמְשַׁרְיָת
קְרָבָא. לְמַתַּב בֵּין תַּחֲוּמֵיָא לְמִשְׁמַע בְּשׁוּרָא, דָּא מִן דָּא. לְבָרְק אַתּוֹן
אַמְרִין, דִּילֶךְ אֲנַחְנָא. לְסִיסְרָא אַתּוֹן אַמְרִין, דִּילֶךְ אֲנַחְנָא. לְמַדַּע אִידָא
הִיא מְשַׁרְיָתָא נְצַחָא בְּקְרָבָא, לְמַהוּ עַמִּיָה. הַכְּדִין כְּשֶׁר לְכוּן לְמַעַבְדַּה,
דְּבֵית רְאוּבֵן. הֵלָא יִדְעַתּוֹן. דְּקַדְמוּהֵי גְלִין, מַחְשַׁבַּת לְבָא: **יט** גְּלַעַד
בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן שָׁכַן וְדָן לְמָה יִגּוּר אֲנִיּוֹת אֲשֶׁר יֹשֵׁב לְחוּף
יַמִּים וְעַל מְפָרְצֵיו יִשְׁבּוּן: דְּבֵית גְּלַעַד. בְּעֵבֶרָא דִּירְדְנָא, שְׂרוּ.
וּדְבֵית דָּן. גְּזוּ עֵבֶרוּ, יֵת יִרְדְנָא. שׁוּיָאוּ נְכִסִּיָהוּן, בְּסַפִּינֵיָא. דְּבֵית אֲשֶׁר. עַל
סַפְר יִמְמֵיָא, שְׂרוּ. קַרְוֵי עַמְמֵיָא דְּפַגְרוּ תַבּוּ בְּנִנוּן, וִיתִיבוּ בְּהוּן: **כ** זְבֻלוֹן
עַם חֲרָף נִפְשׁוּ לְמוֹת וּנְפַתְלֵי עַל מְרוֹמֵי שְׂדֵה: דְּבֵית
זְבֻלוֹן. לְקַבִּיל עַמְמֵיָא דְּגַדִּיפּוּ מְסַרוּ נִפְשָׁהוּן לְקַטְלָא, אֲנוּן וּדְבֵית נִפְתְּלֵי.
יִשְׁבַּחוּנוּנוּן, כָּל יֵתְבֵי אַרְעָא: **כא** בָּאוּ מְלָכִים נְלַחְמוּ אֲזוּ נְלַחְמוּ

ז'לק הדקדוק: " חקקי". הקופין רפוינות והשווא נח, וכ"כ רש"י ז"ל בפירושו:

ה המשפּתִים. הו"א בגעיא:

מִלְכֵי כְנָעַן בְּתַעֲנֹךְ עַל־מִי מִגְדּוֹ בַּעַע כֶּסֶף לֹא לָקָחוּ:
אֲתוּ מִלְכֵי־אֲגִיחוֹ קָרְבָּא. בְּכִין אֲגִיחוֹ, מִלְכֵי כְנָעַן. בְּתַעֲנֹךְ הוּוּ שְׂרוֹן,
וּמִטֵּן עַל מִי מִגְדּוֹ, מִמּוֹן דְּכֶסֶף, לֹא קִבִּילוּ: ^{כב} מִן־שָׁמַיִם נִלְחָמוּ
הַפּוֹכְבִים מִמְּסֻלוֹתָם נִלְחָמוּ עִם־סִיסְרָא: מִן שָׁמַיִא, אֲתַגַּח
עִמָּהוֹן קָרְבָּא. מֵאֲתַר דְּנַפְקִין בּוֹכְבֵי־אֲ, מִכְּבִישֵׁי דְּבִרְיָהוֹן, תַּמָּן אֲתַגַּח
קָרְבָּא, עִם סִיסְרָא: ^{כג} נַחַל קִישׁוֹן גְּרָפָם נַחַל קְדוּמִים נַחַל
קִישׁוֹן תִּדְרְכֵי נַפְשֵׁי עֹז: נַחֲלָא דְּקִישׁוֹן, תַּבְּרַנּוֹן. נַחֲלָא דְּאֲתַעְבִּידוּ
בֵּיהּ נְסִין וּגְבוּרֵן לְיִשְׂרָאֵל מִלְּקַדְמִין, הוּוּ נַחֲלָא קִישׁוֹן. תַּמָּן דּוֹשִׁישֵׁת
נַפְשֵׁי, קִטְלֵי גְּבַרְיָהוֹן בְּתַקוּף: ^{כד} אֲזוּ הִלְמוּ עֲקֵבֵי־סוּס מִדְּהָרוֹת
דְּהָרוֹת אֲבִירָיו: בְּכִין אֲשַׁתְּלַפָּא, טַפְרֵי סוּסוֹתָהוֹן, פְּנוּכָא דְּהָוָה
מִפְּנִיד, קָדַם רְתַפֵּי גְּבַרוּהֵי: ^{כה} אֲזוּרוּ מְרוֹז אֲמַר מְלֶאֶךְ יְהוָה
אֲרוּ אֲרוּר יִשְׁבִּיחָ כִּי לֹא־בָאוּ לְעִזְרַת יְהוָה לְעִזְרַת יְהוָה
בְּגְבוּרִים: לוֹטוּ מְרוֹז. אֲמַר, נְבִיא דִּי. לוֹטוּ וְתַבְרוּ, יֵת יִתְבְּהָא. אֲרִי
לֹא אֲתוּ, לְסַעוּדֵן עִמִּיה דִּי. לְסַעוּדֵן עִמִּיה דִּי כִּד אֲגִיחַ קָרְבָּא, בְּגַבְרֵי־אֲ:
^{כו} תְּבַרְךָ מְנַשִּׁים יַעַל אֲשֶׁת חֶבֶר הַקִּינִי מְנַשִּׁים בְּאֶהֱל
תְּבַרְךָ: תַּתְּבַרְךָ, מִבְּרַכַת נְשִׂיא טְבָתָא. יַעַל. אֲתַת, חֶבֶר שְׁלַמְאָה.
כַּחֲדָא מְנַשִּׂיא דְּמִשְׁמֵשׁן בְּבִתֵּי מִדְרָשֵׁין, תַּתְּבַרְךָ: ^{כז} מִיָּם שָׂאל חֶלֶב
נִתְנָה בְּסַפֵּל אֲדִירִים הַקְרִיבָה חֲמָאָה: מִיָּא שָׂאֵל יֵתָה,
חֶלֶבָא אֲשַׁקִּיאֵת יֵתִיה. לְמַדַּע, אִם אֵית רַעִיוֹנוּהֵי עֲלוּהֵי. בְּפִי־לֵי גְּבַרְיָא
קְרִיבַת לְקַדְמוּהֵי, שְׁמֵן דְּגִבְנִין: ^{כח} יָדָה לִיתֵד תִּשְׁלַחְנָה וַיְמִינָה
לְהִלְמוֹת עִמָּלִים וְהִלְמָה סִיסְרָא מַחֲקָה רֵאשׁוּ וּמַחֲצָה
וְחִלְפָה רִקְתּוֹ: יָדָה, לְסַבְתָּא אוֹשִׁישֵׁת. וַיְמִינָה לְאַרְזֻפְתָּא,
זֶלְקֵן הַדְּקִדּוּק: ^{כט} בְּתַעֲנֹךְ. הַעִי"ן בְּשׁוּא פְּשׁוּט בְּכַל סַפְרֵי תִימָן וְהִירוּשַׁלְמַיִים וְהוּוּ נַח. וְהַנּוּ"ן
בְּפַתַח: ^ל נַחַל קִישׁוֹן גְּרָפָם. הַתְּרַגּוּם 'נַחֲלָא דְּקִישׁוֹן תַּבְּרַנּוֹן'. פִּי' דֶּרֶךְ הַמַּיִם הַנְּגַרִים בְּמִוּרָד
כִּשְׁהֵן שׁוֹטְפִים וַיּוֹרְדִים בְּסַלְעִים הֵם מִשְׁתַּכְּרִים וּמִשְׁכְּרִים כֹּל הַנִּשְׁטָף עִמָּהֶם, וּמִזֵּה יֵשׁ לְפָרֶשׁ
הַהִיא דַּפ"ב דַּפְּסָחִים, 'וְלֹא בְּמַיִם הַגְּרוּפִים' עֵינֵן ר"ן כַּדָּף רל"ט ע"א בַּהֲרִי"ף ז"ל: ^ל עֲקֵבֵי־סוּס.
הַקוּ"ף דַּגֶּשׁ: ^{לא} וּמַחֲצָה. הַתְּרַגּוּם בִּישְׁנוֹת פַּעַת, וְכֵן גְּרִיס הַעֲרוּךְ:

למתבר רשיעין ואנוסין. מחתיה לסיסרא, תברת רישיה. פעת מוחיה,
 אעברת בצדעיה: **בט בין רגליה פרע נפל שכב בין רגליה**
פרע נפל באשר פרע שם נפל שדוד: בין רגלהא. פרע נפל,
 שכיב. בין רגלהא, פרע נפל. באתר דכרע. תמן נפל בזוא, סיסרא:
ל בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא בעד האשנב
מדוע ביש רכבו לבוא מדוע אחרו פעמי מרכבותיו: מן
 חרפא, אסתכיא ומדיקא. אמיה דסיסרא, מביני אעיתא. אמרא מדין
 אוחרא ותכוהי דברי, למיתי. מדין אתעכבו, רהטיא. דהו מיתן לי,
 אגרת נצחנין: **לא חכמות שרותיה תעננה אף היא תשיב**
אמריה לה: חכימת פרסתותהא, ענן לה. אף היא פחכמתה.
 מתיבא, למימר לה: **לב הלא ימצאו יחלקו שלל רחם**
רחמתים לראש גבר שלל צבעים לסיסרא שלל
צבעים רקמה צבע רקמתים לצוארי שלל: הלא
 מדמשבחין, מפלגין בזתא. יהבין גבר וביתיה, לכל חד וחד. בזא סגי,
 קדם סיסרא. בזת ציורי צבענין, על צוריה. נכסי עתיריא ומני חמודא,
 קדם גברוהי דבזו: **לג כן יאבדו כל-אויביך יהוה ואהבו**
בצאת השמש בגברתו ותשקט הארץ ארבעים שנה:
 פסיסרא. בין יידון כל סנאי עמד, יי. ורחמוהי. יהון עתידין לאזהרא
 בזיהור יקריה על חד תלת מאה ארבעין ותלתא, כמפק שמשא
 בגבורתיה. ושדוכת ארעא דישראל, ארבעין שנין:

(גאלנו יהוה צבאות שמו קדוש ישראל:)

(פרקנא. יי צבאות, שמייה. קדישא, דישראל:)

על דא יתברך וישתבח, שמה רבא קדישא. די לעילא, חיא וקימא. מברך הוא לעלם,
 ולעלמי עלמיא:

